

1740

H
11

~~1740~~

~~7611~~

061-9641

WEDERLEGGING
VAN HET
BERICHT

DOOR DEN HEER
ABRAHAM VAN DER HART,
*Directeur der Werken en Gebouwen
van de Stad Amsterdam*
IN 'T LICHT GEGEVEN;
AANGAANDE DE
GEOCTROJEEERDE
AMSTERDAMSCH E CEMENT,

DOOR
BERNARDUS DETERT,
ZOO VOOR ZIJN PRINCIPAAL
DE HEER
ROELOF DE VRIES,

Als daar toe door de Geintresfeerdens der Molens, Duig-
steenen malende; en in de zuivere onvervalschte
Tras of CEMENT handelende, genoegzaam van
deze Provincie, benevens van de Keur-
meesteren der Tras, binnen de Stad
Dordrecht, verzogt, toegestemt
en gemagtigt.

Te DORDRECHT,
Bij N. VAN EYSDEN EN B. J. MORKS,
MDCCXCII.

ONBESLISSEND

THE N. 1. 1. 1. 1.

T. I.

Amor et odium et proprium commodum
saepe faciunt judicem non agnoscere verum.
Arist. Lib. 1. Rhet.

*Liefde, haat of eigenbelang, zijn veeltijds
de reden, waarom een Beslisser de waarheid
niet agterhaalt.*

NB. De Geintresseerden verzoeken den Lezer
eens voor al, door het woord Cement of Tras te
verstaan, de gezifte stof der vergruisde Duisste-
nen, dewijl de eene het Cement en de andere
het Tras noemen. Dus dan ook de voorgewende
Kunst-cement of Tras insgelijks is een stof,
niet van natuurlijke maar gemaakte en gebak-
ken steenen gemalen.

K O R T E
I N L E I D I N G
T O T H E T
W E R K.

V erdediging van eer, achting, middelen van bestaan, en de daar uit vloeiende gevolgen, is een weldenkende ziel door de wet der Natuur ingedrukt. Dezelve is door de wille van het *Albestierend Opperwezen* gebilijkt, en door alle volkeren toegestemt; vermits zij met de schepping van het *Geheel-al* begonnen is, en met den ondergang der wereld eerst een einde zal nemen.

A

Geen Geestelijke of Burgerlijke wetten kunnen haare achting doen verliezen, want deze zijn na het goedvinden der menschen gemaakt, en op papier uitgedrukt, daar de andere door de Natuur zelfs in de zielen en harten der menschen is inge-etst, ingedrukt en aangeschreven (*).

De Geintresfeerdens, door het uitgegeven Bericht van *de Heer A. van der Hart*, in hunne achting en middelen van bestaan al vrij wat blootgesteld, en de Keurmeesteren der Tras, binnen de stad Dordrecht, in hunne eer, en getrouwe handel, in 't openbaar beledigt zijnde, mogen dan met grond het zeggen van deze bekende schrijver tot een steun

(*) Defensio est ex lege naturæ, cunctis mortalibus communis, summi Dei voluntate Gentiumque consensu comprobata, una cum mundo orta et destituta, cui neque pontificiæ neque civiles leges, hominum placito nixæ et chartis exarata, derogare possunt. Non enim hæc ab hominibus facta est lex, sed ab ipsâ naturâ, in omnium hominum pectoribus atque animis insculpta, inscripta et infixa Giucciard: Hist. Lib. 10. —

steun nemen, ten bewijs, dat zij gezamentlijk in 't geval zijn, om zig in het openbaar te verdedigen, en dat alle bescheide Lezers begripen zullen, dat de Wet der Natuur zelfs hen daar toe noopt.

Tot het oogmerk dan tredende, is het inzicht niet, om de oordeelkundige Lezers, door uitgebreide redenen optehouden, maar de bron, waar uit dit Geschil, het geen vrij wat gerucht maakt, spruit, zoo kort mogelijk, in het daglicht te stellen.

De eerste oorzaak klaar en duidelijk verhaalt en ontzenuwt hebbende, zal ons dan van zelfs geleiden, tot het wederleggen van het *Geruchtmakende Bericht*, zoo tot vermeerdering der overtuigende redenen, waarom de Geintresfeerdens zig met hunne Smeekschriften, ter verhindering der Kunst-cement, bij den Souverein eerbiediglijk vervoegt hebben, als om klem bij te zetten aan deze gedane verzoeken; benevens de getrouwe en kundige handelwijze der Keurmeesteren van Dordrecht, in hunne gedane proef der Kunst-cement, zo-

danig te verdedigen, dat dan het verlicht oordeel van alle kundige Lezers ras zal ontdekken, aan wat kant de schaal overhelt, om hen duidelijk en klaar te kennen, wie het zijn, die zijne brave en geachte Magistraat bedrogen of misleid hebben, en dus met reden als dan ook Hun Ed. Groot Agtb. gevoeligheid verdienen.

O O R S P R O N G
V A N H E T
G E S C H I L.

De Heer *Adriaan de Booys*, Koopman tot Amsterdam, maar al te wel bekend zijnde bij die geene, waar mede hij zaken heeft gedaan, had al, zedert den jaare 1783, zig toegelegd, schoon nog zelfs een groot belang in de Cement van Duissteden hebbende, om dezen handel en de Molens, daar van afhangende, in eenmaal ten bederve te brengen, en de daar in belang hebbende Eigenaars en Kooplieden te vernielen. Hij, die voor een door en door fnedige, men zal niet zeggen, listige geest, bekend is, gaf zig dan uit, een nieuwe Metzelfpetie, niet alleen de aloude Cement evenarende, maar zelfs overtreffende, te hebben uitgevonden, en vervoegden zig met deze voorgewende uitvinding aan de Oeconomiſchen Tak.

Aldaar na zijn verlangen niet geslaagt zijnde (*), om redenen, bij den *Heer Berichtschrijver* opgegeven, vond hij goed, om een *Uitsluitend Octroi* te verzoeken, en zig deswegen te vervoegen bij den Souverain van deze Landen. Dit Octroi, volgens zijn verzoek, moest gedurende 25 of 30 jaaren stand houden voor hem, *Compagnons* of rechtverkrijgende, om deze voorgewende nieuwe geïnventeerde *Compositie* alleen te mogen maken, fabriceren, maalen, verkopen en debiteren, en wel op een pœnaliteit van drie duizend guldens, voor die geene telkens te verbeuren, dewelke daar tegens zoude misdoen. De helft van deze boete zoude moeten zijn voor hem of de zijne, een vierde voor den Aanbrenger en een vierde voor de Gereformeerde Nederduitse Armen van die plaats, alwaar den Overtreder woonachtig zoude zijn. Zijne looze voorzigtigheid had het geval voor uit gezien, dat, zoo zijne Kunst-cement, om de verminderde prijs in 't gebruik kwam, de Keurvorsten als dan de Duissteden van de bezwarende belastingen zouden ontheffen, en dus de daarvan gemalen *Tras* bijna met zijne voorgewende Kunst-cement in prijs zoude gelijk staan. In dat geval vreesde hij, dat men dan natuurlijk weder tot de oude, duurzame en bekende ondoordringbare *Tras* zoude wederkeren, en hij het effect van zijn

Oc-

(*) Bladzij 4.

Oftroi moeten misfen. Mag men alhier niet opmerken, hoe overtuigt hij in zijn ziel was, dat, zijne uitgevonden Spetie een bedrieglijk voorkomen hebbende, van een fpoedige opdrogende kracht en handen vol gunftige voorfpraak, om zijn verminderde prijs eenige loop konde krijgen, maar als de prijzen gelijk ftonden, dat dan zijn uitgevonden ftof niet aangezien zoude worden, en ieder zig van dezelfde oude Tras weder zoude bedienen. Dus is zulks ingewikkelt een toefstemming, dat hij zelfs begreep, zijn ftof in deugd zoo goed niet konde zijn, maar, om de laage prijs alleen gebruikt was geworden.

Dit geval voorvallende, was zijn verzoek, tot fchaêvergoeding, tweeledig; of *ten zijne behoeven en die zijner Compagnons of rechtverkrijgende, een belasting van tien ftuivers van iedere waag Steen, dewelke uit Duitsland in deze Landen zouden worden ingevoerd, en van een en een halve ftuiver van ieder ton Cement van zulke Duisfteenen gemalen, de waag of ton naar Duitfche maat te rekenen: of daar in niet slagende, dan een convenabel jaarlijks penfioen &c., om hem het effect van de gemelde voordeelen te doen genieten.*

De zuilen, waar op dit fchitterend en kunftig gewerkte Smeekfchrift ingericht was, waren wel voornamentlijk deze navolgende, als:

A 4

Ten

Ten eerste, een beschrijving, waar en onder wiens gebied de Duissteenen gehaald wierden.

Ten tweede, de buitengewoone belasting door de Keurvorst van de Paltz op den uitvoer der Steenen geleid, die als nog word geheven.

Ten derde, een begrooting der wagen Steenen, dewelke jaarlijks na deze Landen vervoert worden, gerekent op veertien duizend wagen of circa twee maal hondert duizend tonnen Cement.

De vierde zuil berekent de gelden, dewelke tot voldoening dezer Steenen jaarlijks uit deze Landen na aldaar overgemaakt worden, stellende het beloop derzelve op 400000 guldens, en de belastingen daar op gestelt, op 200000 guldens voor de vreemde Vorsten.

Ten vijfde, stelt hij, dat alhier wel eer een admodiatie generaal had plaats gehad, waardoor de prijs der Duissteen wel 50 percento gerezen waren.

Ten zesde, verhaald hij, in zijne reizen na aldaar, opgemerkt te hebben de enge bepaling van het distrikt, alwaar de Steengroeven waren, en aldaar die meenigte van steenen niet gevonden wierden, als men wel voorgaf, benevens dat het te voorzien was, dat deze voorraad eenmaal een einde zoude nemen.

Daar dan deze gronden stellig als zoo veele waarheden aan den *Souverain* opgegeven wiet-

den,

den, en dit Smeekfchrift, door de *Declaratoiren van de Heer A. van der Hart, Directeur der Stads Gebouwen van Amsterdam met de zijne*, benevens de verdere gunstige voorpraak, alle vertrouwen wierd bijgezet, was het geen wonder, *dat veele aanzienelijke Leden der Staatsvergadering* op het zelve een aandachtig oog vestigden, en hij Uitvinder met reden zig kittelde daar in, na wensch, te zullen flagen.

Tot zoo verre kan een wangunstige ziel het door listen brengen, als hij maar gelegenheid vind, om, uit eigenbelang, andere te vernielen.

Tot betoog van dit gezegde, gaan de Geintresfeerdens over, om deze stellige gronden van den Heer Uitvinder hunne krachten te benemen, en te doen zien, dat men de Heeren Staaten dezer Provincie heeft zoeken te misleiden, met volledige logens als opgeschikte waarheden voortedragen.

De eerste met de zesde voorstelling eenig verband met elkanderen hebbende, zullen dan beiden klaar en duidelijk ontledigt worden.

In 't voorbericht zijner smeekingen, komt onzen Uitvinder te voorschijn, als een man, dewelke, door een reeks van veertig jaaren de Cementhandel geoëffent hebbende, altoos bezwangert was geweest met deze overdenkingen, of men, ten voordeele van het algemeen welzijn dezer Landen, niet iets zoude kunnen uitdenken, het geen' door deszelfs deugd, niet

alleen de Cement gelijk zoude zijn, maar ook zelfs in bestaanbaarheid dezelve overtreffen, en dus zijne mede Ingezetenen zoude bevrijden van de afhankelijkheid der vreemde Vorsten.

Wat een overtreffende Menschenvriend!

Daar op een beschrijving doende van de Plaatsen en Heerlijkheden, alwaar de Duissteen-bergen gelegen zijn, is zijn bedoeling, om *Hun Ed. Groot Mogende* alleen zijne gezegdens, grootspraak, verdichte onwaarheden en opgecierde voordrachten te bevestigen, om dat hij daar ter plaatse wel zeventien maalen is geweest, en opgemerkt had, dat het distrikt, alwaar de Duissteenen vallen, niet groot was en dus voorzien wierd, dat deze voorraad eenmaal een einde zoude nemen.

Is het niet wanstaltig zoo trots van zijn eigen te spreken, en wel voornamentlijk, als men, in dit alles, zijne arglistige bedrijven ontveinst? ten bewijs zal men daar tegen over leggen, het wijsgeerig onderzoek van zoodanige personen, dewelke aldaar insgelijks, niet als poggende Jonkers, om bij voorname lieden aldaar te snoeven, en een vertoning te maken, als of men de waarde der groote Stad Amsterdam in zijn brievetas medroeg, maar als naauwkeurige navorschers geweest zijn, en die geen minder belang in den handel der Cement hebben, dan den Uitvinder in die dagen had. Deze hebben ondervonden, dat het distrikt van
de

de meergenoemde Bergen zig in de lengte, tusſchen de vijf à zesduizend ſchreeden uitſtrekt, en dat men als nog de breedte niet kan bepalen, vermits het aldaar alles ſteenrots is, en op verre na nog niet geopent. Dat men in eenige groeven honderde voeten diepte neerkomt, en de kruin der Bergen ontzagge- lijk verheven is. Hunne opgaaf zegt verder, dat deze Duisſteen-bergen een vaſt ligchaam is, zijnde waarſchijnlijk voor deze Moolen- ſteen-bergen geweest, dewelke door onderaard- ſche Vuurkolken geſmolten, en tot eenen klomp bijeen gevloeid zijn. Dat zulks aan hen, en aan die in deze groeven werken, gebleken is, vermits men daar veeltijds nog ontgraaft Steenen, te gelijk Moolen- en Duisſteenen, zekerlijk, dat het eene gedeelte door het vuur geſmolten en het andere zoo ſterk niet aan- geraakt zijnde, nog Moolenſteen gebleven is. Dat Hout en andere onderaardsche gewaſen met de vloeibare Steenen zijn medegeſleept, en dus alle de geestige Zouten van die Bergen in eene verſteende klomp bijeen gelopen zijn.

Ingevolge hunne verdere opgaaf, vind men op de kruin van deze Bergen Kieſel, Puim of Drijfſteen. Deze met de daar bijzijnde aarde weggegraven zijnde, dan ontdekt men een korſt, bij de Duisſchers zoo wel als bij ons *Toog* genaamt, vol witte ſtippen of Puimſteen. Zomtijds valt deze korſt twee, ja bijgeval, meer-

meerder voeten dik. Men komt niet eerder op het vaste ligchaam, dan, wanneer deze korst, bestaande uit valsche Tras, afgewerkt is, als wanneer daar gaten in worden geboort, met Buskruidt gevult en aangestoken. Deze geweldige opening word een *breuk* genaamt; en is daar door in staat gestelt, om 'er in te werken, en de Duissteenen te ontgraven. Daar nu het land, waar over men wandelt, door de stoot der wandelstokken, te kennen geeft, dat daar en elders overal nog ongeopende plekken zijn van deze meergemelde Bergen, is het onvergeevenlijk, een Souverein te willen brengen in een denkbeeld, als of daar weldra een einde aan zoude komen, en wel met dubbelzinnige woorden, *dat het, namentlijk, te duchten is, 'er eenmaal een einde aan zal komen.* Maar wanneer? Dan nog niet, als des uitvinders vijfentwintigste nageslacht op hem en zijne voorgewende kundigheden, zoo min zullen denken, als op den beruchte Kiezetrekker Samuël Lhemans van Amsterdam.

Tot bevestiging van dit gezegde, dient men optemerken, dat deeze steenen over meerder dan festien honderdt jaaren, tot het bouwen gebezigt zijn, even en in dezelve smaak, als hedendaagsch de Bentemer en Arduinsteenen gebruikt worden. Blijkens de wallen van het oude *Veterana*, nu Xanten genaamd, van deze steenen ten tijden der oude Romeinen gestigt.

stigt, welkers overblijffelen hulde aan deze waarheid doen. Eenige jaaren geleden is zelfs in een dezer uitgeholde dieptens het geraamte van een Romein gevonden; dewelke zijn speer in de ontvleeschte gewrigten als nog had, waarfchijnlijk in die diepte gevlugt en omgekomen, wanneer de Romeinen onder Cerealis door de Germanen geflagen waren, en de vlugtelingen van deze hooien tot een fchuilplaats gebruik maakten.

In een dezer onderaardsche Steenkuilen ontdekke de Heer Mr. Johan van Nispen een oud Romeinsch offer Outer, het geen hij daar deed uitvoeren en naar Holland overbrengen, hebbende het toen aan 's Lands Univerfiteit tot Leiden gefchonken als een uimuntende Antiquiteit, daar het ook als nog onder de verdere zeldzaamheden der oudheid, op de Hortus Medicus, vertoont word. Wat al prachtige Tempels, Kasteelen, en andere uitmuntende gebouwen zijn daar van gefigt geworden! even zoo als men daar ter plaatfe, in Vriesland, en tot Utrecht aan de St. Mariâs Kerk kan gewaar worden.

Daar men dan over zoo veel honderde Jaaren van deze Steenen de zwaare muuren van opgenoemde gebouwen maakten, en naderhand de nuttigheid van deszelfs stof tot een onverbeterlijke Metzelfpetie beproefde, en al zoo veel eeuwen agtervolgens tot dichte, water-

wer-

werken, en duurzame muuren dezelve onverschijdelijk gebruikten, en nu nog ongelooflijke vlakten, waar onder deze Steenen leggen, vind, is het voorgeven van een gebrek, vooruittezien, zoo verdicht en vermeer, dat men zijn pen moet bedwingen tot intoming der uitdrukking dewelke daar op met recht zoude passen. (*)

Zijn tweede, derde en vierde aangestipte gronden bij een kunnende genomen worden, zullen

(*) Tot staving van dit gezegde wegens den overvloed van oprechte Duissteenen, is aan den Schrijver van deze wederlegging den 2 Maart 1792 uit Duitschland direct geschreven, welkers zaakelijke inhoud is als volgt!

1. Dat men voor eenige Jaaren aldaar voor een vaste rekening hield, om de verzending der Steenen naar Holland te stellen op 6000 waagen in 't jaar, en tegenswoordig op ontrent 5000, dewelke tans na alhier verdebiteert worden.

2. Dat op de tegenswoordige opene Duissteensbreuken, als van Chur Trier, Chur Keulen, Chur Paltz, Eschen van Burtshut, Abdij Loch en het Klooster Tonnestein nog wel voor 300 jaaren naar Holland Duissteenen kunnen afgeleverd worden.

3. Dat 'er nog plaatfen zijn van Duissteenen, behoorende aan den Heer van Burresheim, Graaf van der Zeij, Abdij zum Loch, waar uit naar Holland nog langer dan voor duizend jaaren de nodige Steenen kunnen gefourneert worden, zijnde deze Steenen goedgekeurt, vermits de Heeren daar van over de 10000 waagen na Holland afgelevert hebben.

Deze bovenstaande articulen zijn onder Eede, door de Heeren, de eerste Leveranciers en Negotianten in Duitschland in de voorz. misfave opgegeven.

zullen dan hier te gelijk ontzenuwt worden, te weten, de buitengewoone belasting van Keurpaltz, de begrooting van de Jaarlijkfche uitvoer der Steenen naar deze Landen, en den opgaaf der gelden, welke, tot voldoening der voorgemelde Steenen, naar Duitschland alle jaaren van hier overgemaakt worden, benevens het aangeroeide der belastingen, door deze vreemde Vorften daar van genoten wordende.

Het is waarheid, dat den Keurvorst van de Paltz een buitengewoone belasting op den uitvoer der Steenen gelegd heeft, en dus dezelfde magtig heeft bezwaart, welke belasting tot heden nog geheven word. De oorzaak dezer belasting heeft zijn oorfprong, om dat van aldaar na deze Landen een overvloed van Cement; door watermolens aldaar gemalen, na alhier, tot vernieling van onze binnelandfche moolens overgevoerd wierd.

Deze Cement of Tras van afgebroken brokken, Gruis en dikwils met Lëmmerdaalfche aarde gemengt, door waterwerken vergruist, en vrij van alle belastingen in den uitvoer gefteft; kon dan, om deszelfs geringe waarde en de bovengenoemde vrijdommen, tot voordeel voor den verkoper tot een zeer laage prijs aan den man gebragt worden, fleepende dus mede het bederf der handel van de zuivere Cement, binnen deze Landen van Duis-
ftee-

steen en gemalen wordende. Maar, om daar in te voorzien, vervoegden zig de belanghebbende handelaars bij een eerbiedig smeekfchrift aan hun Hoogmogende de Heeren Staaten van deze Landen. Den Heer uitvinder, dewelke nu een gantsch andere rol speelt, was een der vurigste van deze smeekers.

Na lang beraad wierd dan eindelijk besloten op den invoer van deze buitenlandsche gemalen Tras een belasting te stellen van 12 ft. per ton. Dit naauwlijks in gebruik gesteld en bekend zijnde, was dan, uit wedervergelding, de oorzaak, dat den Keurvorst van den Paltz den uitvoer der Duissteenen bezwaarde met een buitengewoone belasting van zes Rijksdaalders Keulsch, of negen Guldens Hollandsch geld. Daar dan de zaak voor deze Ingezetenen, door dit tegen bezwaar, niet aanmerkelijk verbeterd was, vonden hun Hoogmogende goed, eenig herstel daar in te maken, door de genomen resolutie van 5 November 1773 en daar bij te doen bepalen, dat, na de overzeefche Colonien van dezen Staat geen andere Tras of Cement zoude vervoert worden, dan *die binnen deze Landen van zuivere Duissteenen gemalen is, zonder dat daar onder eenige buitenlandsche gemalen Tras zal vermengt mogen zijn*, al het welke zal moeten blijken, zoo uit het plechtig verklaren van de Molenaar, dewelke de Tras gemalen heeft,

als

als uit de verklaring van den Trasverkoper, dewelke de verzender is. Dewijl nu de zes Rijksdaalders Keulsch, bestendig de waagen steenen bezwaart, blijft ook de belasting van 12 ft. op de buitenlandsche gemalen Tras insgelijks stand houden.

Hoe gematigt en bedaard zig de Geintreesfeerdens in het openbaar willen laten zien, kunnen zij echter niet voorbij, om te doen opmerken, dat onder alle dit schijnschoon eeniglijk den eigenbaat van dezen uitvinder zal doorstralen.

Want dit verhaal van alle deze belastingen voerd hij listiglijk in, om, was het mogelijk, den *Souverein* vooraf te bereiden tot het aannemen van zijne verdichte onwaarheden en hem als een allernuttigst meubel in de Hollandfche samenleving te doen beschouwen. Het gemoed dan van zijne Hooge Overheid in zijne stellingen als blanke waarheden gevallen zijnde, was alles, na zijn verstand, klaar, om een uitsluitend voorrecht niet alleen te bekomen, maar ook, om zelfs, *casu quo*, ten zijne voordeele een belasting op den handel van zijne mede Ingezetenen te verkrijgen, zelfs met een daarbij gevoegde boete voor den overtreder. Hoe moet men een zoortgelijk voorwerp beschouwen, had men alhier den hekelende geest van Juvenalis, dan zoude men het eigenbelang van dezen snoevenden

uitvinder in die Coleuren afmalen, als wel zijne heillooze inzichten met reden verdienen, edog het volgende zal hem in de Hollandfche waereld in die gestalte doen kennen, als hij altoos geweest is, en nog werkelijk zig vertoont.

Dat men dan eens opmerken, hoe stout hij aan de Vaderen van ons Land een opgaaf doet, even als of jaarlijks na deze Landen 14000 wagen Steenen overgevoert wierden.

Dat tot voldoening derzelve, alle jaaren 400000 guldens uit deze Landen na Duitschland overgemaakt wierden, en ten laafsten, dat de Keurvorsten aan belastingen daar van 'sjaars trokken 200000 guldens. Zoo iets diergelijks nog gezegt wierd van een man, dewelke gantsch onbedreven in deze kooptrak was, dan was het naauwelijks inteschikken, vermits hij bij kundige lieden eerst naauwkeurige onderrichtingen had moeten innemen, eer men den Souverein zulks als waarheden voordraagt; maar dat zulks gedaan word door een man, dewelke een veertig jarige bevinding van dezen handel heeft, en aldaar zelfs zeventien maal zegt geweest te zijn, is een stoutheid, waar over alle wel begaafde Medeburgenen moeten verstomt staan.

De Geintresfeerdens dagen den Uitvinder, in 't oog van allen onze Medeingezetenen dezer zeven verëenigde Landen uit, klaar en recht

recht op de man aan te bewijzen, dat het getal der wagen Steenen, jaarlijks in deze Landen ingevoerd wordende, op 14000 wagen kan gestelt worden.

Zij zeggen in tegendeel, dat hier geen 6000 waagen steen ingevoerd worden.

Deze onwaarachtige begroting dan voor meerder dan de helft vervallende, volgen daar verder uit de volgende twee onwaarheden, als namentlijk, de begroting der gelden, en die der belastingen, in welkers opgaaf insgelijks voor de helft gelogen is, zijnde uiterlijk *met vrachten en belastingen* maar 162000 guldens.

De omstandigheden, waar in de Geintreesfeerdens tegenwoordig zijn, om hunne zaak in 't openbaar blank te stellen, vorderen van hen, om op zulke loogenachtige voordrachten en dat aan een *Souverein* het kind met die naam te dopen, dewelke het verdient. Daarom denken zij, dat hen met recht niet ten kwaade kan geduid worden, deze onwaarheden te logenstraffen met de woorden van Cicero, het wonder der Romeinsche welsprektheid (*) zeggende: *Dezelve straf, door de*
ont-

(*) Quæ pana a Dîs immortalibus perjurio, hæc mendaci constituta est. Nam ex perfidiâ ac malitiâ, per quam invidiæ alicui tenduntur, irasci ac succensere consueverunt. Cic. de off. 1.

ontstervelijke Goden op de meinëdigheid gestelt, is ook voor een logenaar bepaalt. Daarom word het Godendom zoo wel tegens een die liegt, als die valschetijk zweert; in gramschap ontfoken, om dat zij beiden, uit een trouwlooze boosaardigheid, netten ten bederve van een ander spannen.

De vijfde schraag van zijn smekend schrift, gewaagt van een generale of algemeene admodiatie, dewelke alhier weleer plaats zoude gehad hebben en oorzaak was geweest, dat de prijs der Duissteenē wel 50 percent gerezen waren.

Zoo als den Uitvinder het bij Request voordraagt, is het insgelijks de waarheid verminken. Hij zegt stellig, dat 'er een *algemeene overeenkomst* plaats heeft gehad, zulks is onwaar. Ziet hier het geval. Van den Jaare 1746 tot 1752 is 'er tusschen eenige Kooplieden van alhier en elders wel een overeenkomst geweest, maar nooit is *dezelve algemeen* genoemd, vermits de Heer *Jacob van Dongen* met eenige anderen daar nooit in getreden is. Derhalve was dezen Heer, die insgelijks zijn admodiatie had, met de zijne een hinderpaal, dat de Cement geen 50 percent konde rijzen; want, hadden deze Kooplieden admodiateurs de Cement op een bepaalde prijs, na hun goedvinden, gestelt, en van *Dongen* was ver beneden deze markt,

dan

dan volgde van zelfs, dat bij dezen Heer met de zijne de aflevering alleen zoude geweest zijn. Daar zij dan egter aflevering hadden, moest de prijs der Tras niet na hunne bepaling, maar na die geschikt worden, dewelke buiten de admodiatie waren, en derhalve volgt uit de natuur der zaak, dat de rijzing van 50 percent bij de andere verdichte opgaven een plaats op de lijst verdient. Boeken, Papieren &c. van dezen overeenkomst zijn nóg in handen, waarom uit dezelve, desnoods, de gezegde waarheid kan blijken.

De Geintresfeerdens dan zoo bondig en kort, als hen eenigermate doenlijk is, het gestelde van des Uitvinders Request ontvouwt hebbende, durven nu, met de hoogste reden, zig vleien, dat aan ieder kundig lezer handtastelijk zal blijken, allen deze vermetele gronden eeniglijk beoogden het verkrijgen van een uitsluitend Octroij voor hem, zijn Compagnons of recht verkrijgende, en dus groot-spraak en onwaare voorstellingen eeniglijk gebruikt wierden, niet, om voor het algemeen Ligchaam van Staat nuttig te zijn, maar om zijn eigenbelang eeniglijk te behartigen, bij zijne medeburgers in een hernieuwd aanzien te geraaken, en veele aanzienelijke Fabrieken in eenmaal ten bederve te brengen.

Hoe gunstig nogtans des Uitvinders zaak bij den Souverein aangekondigt werd, waren de

Geintresfeerdens echter overtuigt en steunden vastelijk op de bekende wijsheid en voorzigtigheid der aanzienelijke Leden, de *Vergadering der Staaten* uitmakende, als wetende, hoe weinig het met de vaste zetregels van het Kooprijk Holland strookt, uitsluitende voorrechten aan een klein getal in den Koophandel te verleenen. Daar immers bij hun Ed. Groot Mog. wegens den handel deze Staatskunde altoos gekoestert word (*) om aan hunnen Ingezetenen toetestaan zig op zoodanig een wijze te verrijken, dewelke met hunne belangen het best overeenstemt. Dan zal de voorzigtigheid van het grootste getal weldra de mislagen van bijzondere personen verbeteren. Niets is tederder dan den Koophandel. Zoo dra een Oppermacht voor dezelve hinderpalen zoekt, dan verdwijnt ze ten eenemaal, ja zeldzaam krijgt haar deze wederom, die zij genoodzaakt is geweest te verlaten. Ontneemt den vrije loop
aan

(*) Un sage Politique permet à ses sujets de s'enrichir de la manière, qu'ils jugent la plus conforme à leurs intérêts. La prudence du grand nombre remédiera bientôt aux fautes des particuliers. — Rien de plus délicat, que le commerce; pour peu que l'autorité cherche à lui donner des entraves, il s'éclipse totalement. Il est rare, qu'il reprenne celui, qu'il a été une fois contraint d'abandonner, Privez le commerce de liberté, chargez-le d'impôts arbitraires et bientôt vous l'étoufferez, ou de vos sujets vous ferez des infracteurs. Politique Naturelle Tom. 2 pag. 149 & 150.

aan den Koophandel, bezwaart ze met willekeurige belastingen, dan zult gij dezelve of ras uitdoven, of van uwen Ingezetenen overtreders maken. Onzen Souverein, in het begunstigen van een vrije handel in den Koophandel, heeft dan ook altoos met deze Fransche Staatskundige begrepen () dat het een allergeeduchts onheil toebrengen is, een klein getal met uitsluitende voorrechten te begunstigen. Doet men gunstige ontdekkingen nuttig voor het algemeen welzijn, zulks behoort tot voordeel van het algemeene ligchaam te strekken, en niet voor een of eenige in 't bijzonder. De Oppermacht behoort den Uitvinder dan, uit naam der Staat te belonen, maar het vernuft der andere Ingezetenen moet voor geen verslikkingen bloot staan.*

Het was dan ook, om deze aangehaalde redenen, dat de Heeren Gecommitteerden, op de nieuwe uitvindingen, gantsch niet schielijk waren, allen deze gesteldens van den Suppliant voor ontegenzeggelijke waarheden te beschrijven, maar in hun Eds. raport zeer omzigtig te werk gingen, zeggende: „ dat zij „ Heeren Gecommitteerden niet konden nala- „ ten,

(*) Rien de plus opposé à la saine politique, que les privilèges & les Commerces exclusifs à certains corps. — Le Souverain doit récompenser les decouvertes utiles au nom de l'Etat, mais l'industrie de ses sujets ne doit jamais recevoir des Entraves. Politiq. Naturell. Tom. 2 pag. 158.

„ ten, daarop van nu af aan te remarqueren,
 „ dat het aan hun vrij bedenkelijk was toe-
 „ geschenen, om, dat geval exterende, ten
 „ voordeel van een particulier zoodanig een
 „ belasting te introduceren, als waar toe het
 „ verzoek van den Suppliant en anderen ten-
 „ deerde, dewijl het zelve buiten voorbeeld
 „ was en ook van geen andere gevolge zoude
 „ zijn, dan dat daardoor aanleiding zoude kun-
 „ nen gegeven worden aan de voorn. Keur-
 „ vorst, om zig aan Hun Hoog Mogende te
 „ adresferen. — Dog dat zij Heeren Gecom-
 „ mitteerdens hadden begrepen, dat, in geval
 „ het met de zaak zoodanig was gelegen als
 „ den Suppliant bij deszelfs Request had te
 „ kennen gegeven, ten dien effecte, dat men
 „ waarlijk en met 'er daad de Duisfteenen
 „ zoude kunnen misfen, en dat de voorzf. po-
 „ sitieven, bij des Suppliants Request geallegu-
 „ eert, volkomen met de waarheid overeen-
 „ komstig waren, het alternatief gedeelte van
 „ des Suppliants verzoek, tot een convenabel
 „ jaarlijks Pensioen alle reflectien meritere &c.
 „ — — — — verder dat zij Heeren
 „ Gecommitteerdens op de voornoemde gron-
 „ den (*van waarheid*) van advife waren, dat
 „ aan den Suppliant zijne Erven of rechtver-
 „ krijgende zoude behoren te worden verleent
 „ Oſtroy voor 25 of 30 agtereenvolgende jaa-
 „ ren &c.”

Wie

Wie moet deze overheerlijke omzigtigheid der Heeren Gecommitteerden niet met erken-
nisme allen eer aandoen, daar hun Eds. zig
door alle wegen zoo angstig toonen, om in
een Land van Koophandel, zoo als deze Pro-
vintie bij uitstek is, te treden in de aanrading
van een Uitfluitend Oſtroi. Het ſcheen deze
aanzienelijke Leden van Staat toe, dat de po-
ſitiven van des Uitvinders Request wel onder-
mijnt zouden worden, de waarheid aan den
dag komen, en dat dan het verzoek als een
vermeteſte daad wel aan de vergetelheid zoude
worden overgegeven.

Met wat een oog beſchouwden zij de ſtout-
heid, om, caſu quo, een bezwaar ten laſten
van zijne Medehandelaars en Burgers te dur-
ven vragen? met verontwaardiging, zoo als
dezelve van alle Ingezetenen aangezien moet
worden; een ongehoorde zaak, *zonder voorbeeld
binnen deze Landen.* Zoo verre en tot dat uit-
terſte zelfs, wierd hij door een wangunſtig
eigenbelang weggeſleept.

Allen deze vercierde voordrachten, in hunne
natuurlijke gedaantens door de Geintresfeerden
tans voorgesteld, kittelde dermate den Suppli-
ant, dat hij zig vervoeren liet, om bij den
SOUVEREIN als *eerſte Uitvinder* dezer Met-
zelfſpetie te willen aangezien worden, om dus,
in deze Republiek, van ieder een als een uit-
ſtekend voorwerp, die zig lange jaren had toe-

geleid, op het uitvinden van een stof, de Cement zelfs overtreffende, bewondert te worden, te meer nog, daar men de Ingredienten binnen ons eigen Land hebben.

Hadden Heeren Gecommitteerdens hem daar voor erkent, hoe verre was den Suppliant dan niet gesprongen. Maar hunne gewone omzigtigheid maakte dan wel *deze expresse Conditie*, „ dat, ingeval naderhand kwam te blijken, dat „ de voornoemde compositie reets bij andere „ personen, voor dato van des Suppliants gepresenteert Request, was geïnventeert, en „ dat dezelve compositie niet konde worden „ geconfidereert *als een nieuwe Inventie*, het „ voorgemelde Octroi als dan immediaan zou- „ de worden gehouden voor vervallen.”

Daar dan deze Conditie bij de positive waarheden mede vereischt word, durven de Geintresfeerdens gerust ontkennen, dat hij den eerste Uitvinder is.

De eerste Uitvinder van deze nieuwe Cement is geen veertig jaarige Koopman van Cement, maar een uitstekende Bouwkundige van onzen tijd, namentlijk: de Heer LORiot in Vrankrijk.

Deze Bouwkundige man, bezielt met een allerloffelijkste ijver, om zijn Vaderland nuttig te zijn, had zig als een man van de kunst, met een onvermoeide ijver toegeleid op het onderzoek met welke stof de Romeinen die ontzaggelijke bouwfels, gevaartens, muuren en

wa-

waterleidingen hadden te zamen gevoegt, en wel zoo, dat de sterkste slagen van de houwelen op hunne overblijffels afftuiten.

Door dit onvermoeid ploegen, onderzocht zijne fcherpe geest het een en ander mengfel, tot dat hij eindelijk een Mortier of Cement uitvond, het geen hem in eenige proeven voldeed.

Het zelve bestond voor bouwfels, die gefchikt zijn, om water te ontfangen of te bevatten, *een deel fijn gegruisde Tichelfteenen, wel gezift; twee deelen Rivierzand en levendige Kalk*, maar, zegt hij, *indien men geene geflachte Tichelfteenen krijgen kan, dan kan men dit gebrek vergoeden, door het maaken van Kluiten van onbeteelde aarde, welke men eerst zal laten droogen en vervolgens in eenen Kalkoven laten bakken, dezelve agter de Kalksteen in den Oven plaatsende. Deze Kluiten kunnen gemakkelijk het gemis van geflachte Tichelfteenen verhelpen.*

Men diendt noodwendig aan te merken, dat deze kundige man, door gedane proeven, had ondervonden, dat men *de gebluste Kalk zijne levendigheid wederom kan geven, met dezelve andermaal in den Oven te doen branden.* Hij geeft zelfs in zijn werk een naauwkeurige tekening van dezen Oven op.

Deze uitvinding kwam in den jaare 1765 al voor den dag.

De

De Marquis de Marigny, Opzigter van des Konings Gebouwen en Lusthoven, liet hem, voor eigen reekening, verscheide werken met deze Cement vervaardigen, en de uitkomst was zoo vleijende, dat men de Memorie van den Heer *Loriot*, op order van het Gouvernement, deed drukken, dewijl dezelve begrepen wierd van een algemeene nuttigheid te zullen zijn.

Deze Memorie is al van jaaren herwaards in onze Hollandsche spraak overgezet, en tot Leiden bij *Haak* en Compagnie gedrukt.

Het scherp onderzoek na de twee oorzaken, waar uit de geöctroijeerde Amsterdamsche Cement bestaat, is dan de Kleij uit het Y gebagert, natuurlijk onbeteelde aarde, en gebluste Kalk of Gibs, waar van Kluiten gemaakt, in de lucht op zijn maat gedroogt, en vervolgens in een daar toe bereide Oven te zamen gebakken worden, krijsende, door het branden, volgens de Heer *Loriot*, als dan de Kalk zijne vorige levendigheid wederom.

De zoogenoemde Uitvinder zig niet wel van een onbepaalde voorraad van tichelsteen kunnende voorzien, en ook berekenende, dat de kosten tot het vergruizen en ziften der voornoemde steenen zijne metzelsstof in prijs zoude verhogen, verkoos dan in derzelver plaats de onbeteelde klei-aarde uit het Y gehaald, volgens de aanrading van den Heer *Loriot*, blad. 33 en 34.

De

De waarheid van dit ons gestelde zal hem ,
zig noemende Uitvinder , met alle deszelfs
Voorstanders ten vollen moeten overtuigen.
Ook zal het aan alle naauwkeurige navorschers
van Kunsten en Wetenschappen een vergenoe-
ging geven , zoo dra zij het *Bericht van de*
Heer Lorient met allen aandacht doorbladert
zullen hebben. Dan zal men ook zien , hoe
en op wat wijze dit mengzel tot gebruik be-
reid of beslagen moet worden.

Vermits nu deze Cement al voor den jaare
1765 door den Heer *Lorient* bekend is gemaakt ,
en al lang , binnen ons Vaderland , bij bekwa-
me Oeffenaars der metzelwerken , is onder-
zocht en overwogen , is het een stout bestaan ,
dat een gewezene Cement-verkooper zig durft
verftouten , om als eerste Uitvinder van dit
mengzel zig bij den Souverein aantedieneu ,

Het rapport van Heeren Gecommitteerdens
niet uit het oog verliezende , durven de Ge-
intresfeerdens dan ook vast vertrouwen , dat
hij het gevraagd Octrooi nooit zal bekomen ,
ja zoo het verleent was , dat het immediaat
voor vervallen zal gehouden worden.

Zijn Smeekschrift dan ontledigt hebbende ,
zoo geleid ons zulks tot de wederlegging van
het Bericht , door de Heer *A. van der Hart*
uitgegeven.

W E D E R L E G G I N G

V A N H E T

B E R I C H T.

De Geintresfeerdens, eer zij tot de wederlegging van die pointen treden, dewelke de ziel *van het beruchte Bericht* uitmaken, dienen den aandacht der begunstigde Lezers vooraf te doen opmerken, of het niet ontrouw gehandelt is, dat een man van een aanzienlijk Character, aan wien zijn eer zoo dierbaar behoorde te zijn dan wel zijn leven, in een openbaar Schrift, allen de Ingezetenen van ons Vaderland stellig voordraagt, als of de Tegenstrevers *der geotroijeerde Amsterdamsche Cément* alleen en eeniglijk tot Dordrecht t'huis hoorden, en daarom, hen alleen bedoelende, zegt (*): *Indien men uit eigen belang daar tegen niet was opgekomen, en NOG WEL HET EIGEN BELANG VAN ZEER WEINIGE MENSCHEN; die zig een ongehoord recht van beoordeling hebben aange-*matigt.

In gevalle den Heer *A. van der Hart* de Requesten door de Geintresfeerdens, zoo aan
Hun

(*) Bladzij 2.

*Hun Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten de-
zer Proventie*, dan wel aan *Hun Hoogm. de
Staaten Generaal*, geprefenteert, niet in han-
den, en allernaauwkeurigst gelezen had, dan
konde men het eenigermate inschikken; maar
daar hij (*) een volledige erkenenisfe doet,
dat hij om de onpasfelijkheid van den zoo be-
roemden Uirvinder, het Bericht zelfs aan de
Ed. Groot Agtb. Heeren Commisfarisfen der
Vroedschap van Amsterdam op voorfz. Re-
questen opgegeven heeft, is het onvergeef-
lijk, dat een man van Eer zoo ontrouw ten
voorfchijn beftaat te komen.

De Supplianten aldaar genoemt, met en be-
nevens hunne woonplaatfen, deden hem hand-
tastelijk zien, dat het niet was het belang van
zeer weinige menfchen, willende daarmede die
van Dordrecht alleen bedoelen, maar genoeg-
zaam van *deze gantsche Proventie*, en dus wel
het belang en welvaren van een aanzienlijk
aantal huisgezinnen, niet alleen der Onderte-
kenars der genoemde Requesten, maar zelfs
ingewikkelt van allen de Trasmolens, binnen
deze Landen fttaande, welkers Eigenars deze
verzoeken tegen den voortgang van de uitgevon-
den modderftof mede, zoo men vertrouwt,
zouden getekent hebben, edog daarom alleen
is agtergelaten, om dat de reis en andere kos-
ten,

(*) Bladzij 13.

tén, ten deze nodig, te hoog zouden opgelopen hebben.

Uit dit openhartig verklaar blijkt dan ook verder, dat het verschil gantsch niet is, *over Cement tot Dordrecht gemalen, maar over Cement, dewelke binnen deze Landen van zuivere Duisftenen, onvervalst en ongemengt, door een vrij aanzienlijk getal wind en paardemolens, gemalen word.*

Als men dan zoo een aanzienlijk aantal van welgezeten Medeburgers, in hunne Effecten en eerlijk bestaan, volkomen verdelgen wil, en op den ondergang van deze menschen *een grondslag wil leggen tot een eerlijk bestaan voor veelen*, en wel met mede te werken, om een afgerichte Gelukzoeker een geöstroijeerde alleenkoop te bezorgen, dan durft men ook met reden vertrouwen, dat *elks aandagt* onzen Berichtschrijver met verachting zal beschouwen. Den Heer *van der Hart* speelt gestadig met de woorden van *partijdigheid en eigenbelang*. Zoo hij nu, *door eigenbelang* verstaat het eerlijk bestaan der Geintresfeerdens, en al het gunt, dat daar tegen bedriegelijk word gedaan, zij zulks trachten aiteweren, en zig daar tegens partijdig verklaren, dan aamt men gewillig toe, dat de Geintresfeerdens daar mede eerlijk bezielt zijn; maar zij verklaren vrij menschlievender te denken, dan dat zij uit een verachtelijk eigen belang, het heil van het

het algemeen zouden stellen beneden hunne bijzondere belangen, en in dien zin, ontkennen zij met partijdigheid te werken uit een verfoeilijke baatzucht.

Maar, zoude men het tegengestelde niet mogen doen opmerken, namentlijk, dat de vurigheid, waar mede den Heer Directeur, ter verdediging van zijne goedgekeurde Klijstof, zoo sterk bezet is, zijn oorsprong neemt uit *eigenbelang*, of dat hij in 't aanleggen van dit modder-fabrick een groote onderschrager aan den Uitvinder is, of dat hij, nu mooglijk zijn mislag ziende, van al te driftig in 't mededeelen van zijne gunsten te zijn geweest, uit eigen belang van zijn Character, dit touwtje zoo lang en zoo sterk wil trekken, tot dat het eindelijk van zelfs breekt, als wanneer het den Heer Berichtschrijver alle zijne verdiensten zal doen verliezen bij die Hooge en Aanzienelijke Magistraat van die Stad, wiens Bestierders bij gansch Europa, in hunne voorzigtige handel, tot voorstand van een onbelemmerde koophandel tot heden is bekend geweest.

Had den Heer Berichtschrijver een denkbeeld van Negotie gehad, had hij de nadeele van een uitsluitend voorrecht voor een of eenige overwogen, schoon hij, door de welberaade listen van den Uitvinder, wiens doortrapte snedigheid ter misleiding genoeg bekend

is, om dezelve niet andermaal op te halen, en daar door van personaliteiten beschuldigt te worden, dan had hij alleen moeten werken tot een edelmoedige beloning voor zijne begunstigde uitvinding, de zaak bekend maken, en vrijheid bezorgen, om het door ieder een te doen uitvoeren.

Zoo deed de *Heer Lorient*, en het Gouvernement in Vrankrijk maakte het zelfs bekend. Dit is als een staatkundige ten voordeele van een onbelemmerde Negocie, denken en handelen; *dit is zig een onbaatzugtigen menschen-vriend door daden toonen*; maar met een opgezette drift, gekoestert door schijnwaarheden, voortgesleept door een gewigtige bediening, een bouwmeester als de *Heer van der Hart*, om zijn kunde, volkomen waardig, edog door een niet te loffelijke verbeelding van invloed op zijne Regenten, in Amsterdam den Zetel te willen oprichten van een Monopolie-fabriek, alwaar ieder moolen tot een zekere prijs, bepaalt door een man alleen, zijne steenen kan koopen, is een zoo veragtelijke zaak, dat, al wie de koophandelnde grondregelen van dit Gemeenebest verstaat, het zelve in den *Heer van der Hart* ten hoogste moet verfoeijen, te meer als het zelve gepaart gaat met den ondergang van zoo veele aanzienelijke burgers, derzelver huisgezinnen en kapitale Effecten, zoo als reets gezegt

zeft is, en dat wel eeniglijk om een listige gelukzoeker in zijn ouderdom een nieuw Fortuin te bezorgen.

Daar dan de Heer Berichtschrijver een zoo overheerlijke Advocaat is, ter verdediging van een pas opgericht Binnenlands Fabriek, wiens duurzame bestaanbaarheid nimmer of ooit tegen de Cement van Duisfteenen gemalen, zal bestaan, om de volgende ontknopende redenen van deze wederlegging, is het inderdaad jammer, dat zijn verlichte voorspraak, door de Leerbereiders en Runmolenaars van deze Proventie niet is gebruikt geworden bij den Souverein, ter verhindering der Uitvoer van de binnenlandsche huiden en schors, daar immers deze aloude Fabrieken, zoo uitgebreid binnen deze Landen, deerlijk door den uitvoer geteistert worden, en de Ingezetenen genoodzaakt zijn, leder te moeten gebruiken, het geen van huiden uit deze Landen opgekogt, en door binnenlandsche schors toebeleid, van buiten hier weder word ingevoerd. Daar was het eigenaartig, dat zijne voorspraak bij zijne waardige Regenten een algemeen nut, tot voorstand van zoo veele welgestigte Fabrieken, had kunnen gelden, maar niet in een ontloken Wind-fabriek.

Mijn Heeren den Souverein hebben, volgens hunne gewoone wijze voorzigtigheid, begrepen, dat het beletten van dezen Uitvoer

een stremming aan den handel met Buitenlanders toebragt, en dus daar in geen hinderpaal voor als nog konden stellen.

Als dan het belang van zoo veel honderde Fabrieken moet zwigten voor het behoud der buitenlandsche Commerce, dan behoord men ook een eenig Fabriek, wiens product in 't minste geen zekerheid heeft, niet te begunstigen met die voordeelen, waar door een oude handel met buitenlanders niet alleen gestrémt, maar gantsch vernietigt zoude worden.

Zal dan iemand, dewelke het verdedigt schrift van den Heer Schrijver met dat oog beschouwt, waar mede het naauwkeurig opgemerkt moet worden, en zijne handelwijze nagaat, het niet met de Geintresfeerdens volmaakt eens zijn, dat hij met den genoemde Uitvinder, en alle die zig daar volkomen als Bedienden of ondergeschikte medehulpen der stads Directeur, zoo uitgelaten voor de uitnemende deugd der uitgevonden modderstof verklaren, zig volmaaktelijk als de partijdigste stervelingen, door al wat geoorloft of niet geoorloft is, tegens het belang der Geintresfeerdens in het openbaar laten zien. Wij meenen, dat zulks zoo klaar is als de middagzon, en geen de minste tegenspraak kan onderhevig zijn. Het zamenloopen der zaaken, alhier reets aan het daglicht gebragt, de ontrouwe behandeling met de belanghebbende Dortenaars
al-

alleen te bedoelen of dezelve eeniglijk met bitse bewoordingen ten toon te stellen, en op die de vlak te leggen, waar mede zijn eigen gedrag in deze besmeurt is, zijn de getuigen, die deze waarheid bevestigen. Door alle deze wegen is het bedoelde voor een gedeelte bereikt, en het gebranden Klei-fabriek, binnen Amsterdam, opgericht met oogmerk, om, nog eindelijk het zelve met een Souvereine gunst gekroont ziende, aldaar dan den Zetel van een der *volmaaktste Alleenkoopen* te plaatsen. Daar dan in dit werk de partijdigste rol gespeelt word, daar de listige handelwijze van den zoogenoemde Uitvinder al van vroeger dagen bekend is geweest, en door zijn gepresenteert Request op nieuw zigbaar word, daar de werken der Regenbakken, waar op zoo gesnoeft word, onder het opzicht van partijdige lieden, die zelfs stads Cementhokken tot hunnen dienst hadden, dermate afgesloten, omzigtig bewaakt, en als in 't geheim gemaakt zijn, kunnen noch de Geintresfeerdens, noch iemand, die over de zaak onpartijdig oordeelt, zig deze gemaakte werken tot eenige de minste verzekerde overtuiging toeëigenen.

De gantsche waereld is bekend, dat al wat met Cement van Duisteenen gemaalen, en met Luiksche Kalk gemetzeld word, niet in 't geheim, maar in het openbaar, midden in 't water zelfs geschied, en dus onder 't oog

van alle kundige en onkundige onderzoekers van werken. Niemand is bevreemd, dat de baldadigheid daar aan een poets zoude speelen, vermits een eenige waker, daar op nacht en dag toezicht hebbende, zulks kan verhinderen; maar wat een glimp weet den Heer Directeur aan zijne omzigtigheid te geven? (*) *men moest zorg dragen, dat alle kwaadwilligheid of omkoping, om het werk moedwillig te bederven, werd voorgekomen.* Is zulks niet onvoorzigtig aanduiden; Die *Geintresfeerdens van Dordt* zijn niet te vertrouwen, door omkoping konden zij dit werk moedwillig doen bederven. Waarlijk een zoo beledigende streek, verborgen onder de schors van algemeene woorden, doet de *Geintresfeerdens* der oudste Stad in een zoo slechte Gedaante affchilderen, dat, zoo immer hun ziel met een soortgelijke vlak bekropen wierd, zij niet waardig waren zig een Dortenaar te noemen. Maar hun gedrag en manier van eerlijk denken is zelfs bij hunne Agtb. Magistraat, zoo zij vertrouwen, in die fmaak bekend, dat zij door eerlijkheid onbekwaam zijn, om soortgelijke moedwilligheid, of zelfs door omkoping, te doen uitvoeren.

Uit die zoo onwettige vrees, behoorde men zoo geheimrijk niet gewerkt te hebben, daar een Directeur van Stadswerken binnen Amster-

(*) Bladzij 7.

sterdam, op een wenk, zoo veel wakers tot zijn dienst heeft, als hij verlangt; maar het waren andere redenen, hem met de zijnen bekend, om, als de rol gespeeld was, een groote ophef van deze modderstof te maken. Had het niet beter geklonken, om zijne gemoedelijke overtuiging der deugdzame bestaanbaarheid van deze metzelfstof, overal te kennen te geven; Dat hij met de zijne binnen stond, al was het maar voor 50 jaren, dat alle dit gemetzelde ondoordringbaar zoude blijven, en zoo binnen die tijd daar aan een tegengestelde fout zig opdeed, dat hij met de zijnen, of wel hunne erfgenamen, dan de waarde der Regenbakken zouden vergoeden.

Dit zoude bij bedaarde menschen vrij wat meerder indruk gedaan hebben, dan wel de openbare partijdige handelwijze, zoo in 't uitdrukken zijner beledigende denkwijze, dan wel in het omzigtig doen bewerken zijner Regenbakken.

De Eeuwen agtereenvolgende bekende duurzame en ondoordringbare bestaanbaarheid der Cement van Duisteenen, pleiten zoo sterk, door de ondervinding tegen het gebruik der modderstof; dat, daar ons Land voor de woedende aanvallen van den Oceaan, wel voornamentlijk in 't maken der waterkeringen, door de voornoemde Cement, beveiligd word, de Geintresfeerdens vast stellen, Hun Hoog

Mogende niet zullen overgaan, om de geïnventeerde en gecalcioneerde Kleiſtof te doen gebruiken, en het Land te wagen aan een Metzelfſtof, het geen geene andere zekerheid heeft, dan een vooringenomen Stads Bouwmeester met de zijne daar aan willen geven.

De Geintresfeerdens beſpeuren dan ook duidelijk, dat het advijs van Heeren Commisſarissen uit de Vroedschap der Stad Amsterdam, op de Requesten, door de Geintresfeerdens gepreſenteert, geſtelt is geworden (*) op eenige aanmerkingen, door den Heer Berichtſchrijver aan Hun Ed. Groot Agtb. in ſcriptis ter hand geſtelt,

Zij nemen, dog met alle zoodanige eerbied als men aan voorzigtige en achtingswaardige Magiſtraatsperſoonen verſchuldigt is, de Vrijheid, om te remarqueren, dat, om de vooraf beredeneerde onheilen van een begunſtigt Monopolie-fabriek, ſchoon het al eens deugdzaam goed was, Hun Ed. Groot Agtb. te wijs en te voorzigtig zijn, om, in dit kooprijk Land hun Carafter te doen gelden, van dit echter, op het aanzetten van den Directeur, door te doen gaan, en dus iets tegenſtrijdig in te voeren in een Land, alwaar de Staatkunde geen belemmering voor de Negotie duld, Hun Eds. bekende edelmoedigheid en

(*) Bladzij 14.

en neiging tot aanmoediging der Negotie, zullen bij deze Regenten een richtsnoer zijn, om daar in verder niet te willen treden.

Het is dan de Heer *van der Hart*, dewelke aan de Ed. Groot Agtb. Heeren van Amsterdam de partijdige opgaaf van zijne denkbeelden heeft medegedeelt, en waar uit de stellingen, in hun Ed. advijs gestelt, zijn oorsprong neemen; voor eerst, of de betwisting der uitgevonden Metzelfstof eeniglijk door eenige weinige Perfoonen, tot Dordrecht, t'huis hoorende, gedaan wierd.

Vooraf is reets aangetoont, dat dit voorgeven, door den Heer Berichtschrijver gedaan, zeer ontrouw is, en hem geen eer aandoet.

Ten tweede, daar de gedaane werken, om reden van de volflagenste partijdigheid, als in 't geheim gemaakt zijn, kan men in de reusite van deszelfs bestaanbaarheid zig niet gerust stellen, vermits de uitvoerders der gedane proeven, uit hoofde van hunne partijdigheid volkomen verdacht zijn.

Ten derde, de blinkende voordracht, even als of dit geoctroijeerde Fabriek, 't geen de minste nadeel aan de Geintresfeerdens zoude toebrengen, daar men aangetoont heeft, hoe nadeelig het voor 'sLands Ingezetenen is, een of eenige met uitsluitende voorrechten te begunstigen; en dat in dit geval de deur tot de

volmaakte Alleenkoop geopent is, en zijne Zetel tot Amsterdam heeft geplaatst.

Ten vierde, dat 'er een aanzienelijke somme geld binnen het Land zoude blijven, zijnde reets aangetoont, dat deze somme vrij meer dan over de helft is vergroot geworden. Ook is aangetoont, dat de individueele belangen der Supplianten zoo uitgebreid, gegrond en van groote gevolgen zijn, dat dezelve als zeer gewigtig de bijzondere aandacht van 's Lands Vaderen wel verdienen.

Ten vijfde, remarqueren Hun Ed. Groot Agtb., dat het onderscheid tusschen beide soorten minder groot is. Daar het gemetzelde met zuivere Cement van Duissteenen over de 300 jaaren nog harder is, dan in het begin, en de ondervinding zulks onwedsprekelijk bewijst. In tegendeel de gebakken Kleij geen andere zekerheid heeft, dan de betuigingen van een vooringenomen Stads Bouwmeester, dewelke het zelve wil doen gelden, 'schoon het Land daardoor aan Overstromingen bloot gestelt wierd.

Ten zesde, merken voorschreve Heeren Commisfariſen aan, als of de Duissteenen uit een Kleij-aarde beftonden, dewelke door Salpeeter en Zwavelachtige stoffen aangestoken zijnde, tot dat beftaan, voor veele Eeuwen gebragt waren. Handtaſtelijk kan men zien, dat zulks insgelijks een opgaaf is, door den Heer Berichtschrij-

schrijver, gezogen uit den doorslepen Uitvin-
der, en aan Heeren van de Vroedschap opge-
geven. Waarom?

Om, namentlijk, de Kleijstoffen, uit het Y
gehaalt, door een schoonschijnende voordragt,
als een natuurkundige, een overeenkomst te
geven met de Duissteen; even als of men
wilde zeggen: Het een is door een natuurlijk
onderaardsch vuur versteent, en het Amster-
damsche, door een gemaakt vuur.

Hoe verre is deze beschouwende Bouwmeester van het rechte spoor verbijstert? Vooraf hebben de Geintresfeerdens, door de onder-
vinding doen zien, dat deze Steenen voor
dezen allen Moolensteen geweest zijn.

Blijkens uit zommige Duissteen, waar aan
nog brokken van Moolensteen vastgehecht
zijn. Deze Moolensteenbergen, door onder-
aardsche Vuurkolken, zeker door Salpeter, en
Zwavelachtige stoffen ontvlamt; gesmolten zijn-
de, hebben allen de geestige Zouten, in die
Bergen, zoo van kruiden, planten en boom-
gewassen, in die gesmolten klomp mede ge-
sleept, bijeenvergadert en in die van aart ver-
anderde Steenen, in zoo meenigte verborgen;
dat deszelfs gestadige mededeeling aan andere
stoffen, dewelke daar eigenaartig mede ge-
mengt worden, zonder einde is.

De zouten, daarin verborgen, zijn loogzou-
ten en wel zoodanig met loogen bezet, dat

de

de Linneblekers daar mede hunne Linnens al zoo spoedig zoude wit maken, dan wel met de beste Casubische Weedasche, konde het maar met de prijs overeenkomen. Laat hier van de proef genomen worden, als ook van de zoo *aangeprezene Amsterdamsche Modderfabriek*, dan zal het eene het graauwe linnen ras wit maken, en loogt tien jaaren met de gemaakte Cement, dan zal men het onderscheid klaar en duidelijk zien. Daar uit blijkt dan, dat men de uitwerking niet moet zoeken in de Zwavel en Salpeter, maar in de verborgen loogen, waarvan de gemaakte Cement ontbloomt is.

Tot een tweede bewijs van dit gezegde, hebben de Geintresfeerdens, zoo van de Cement van Duissteen gemalen, als van de zoogenaamde Amsterdamsche, een gelijke quantiteit ter hand gestelt aan den Heer *Johannes van der Bank*, bekende Apothecar tot Dordrecht, dezen Heer heeft beide de proeven scheikundig tot zouten gebragt, en bij uitkomst is gebleken, dat uit de gemalen Tras van Duissteen een zuiver *Alcalisch Zout of loog Zout* is gekomen, daar uit de Klijstof geen andere was te halen, *dan een Zeezout*.

Deze waarheid kan bevestigd worden, desnoods, door Solemnele Eede, en hun Hoogm. kunnen, door een neutrale Hoogleeraar der Chimie of Scheikunde van 's Lands Univer-
siteit

fiteit deze proef doen herhalen, als wanneer het onwederfprekelijk zal blijken.

Is men dan wel van de weg af, zoo men de gebakken Y-klei vergelijkt bij de ziltagtige lekkings der pannen van de Zoutketen? Ieder een, dewelke de Zoutketen betreedt, weet; dat wanneer deze ziltachtige zijpering gestadig valt op de gloeiende asfche der vriesfe turven, deze asfche dan zoodanig verfteent, dat geen arduin dezelve overtreft. Ook is Coleur en reuk met dezelve vrij overeenkomstig. Maakt van deze Steenen vuurwerken, de ondervinding zal doen zien, hoe dezelve het heetste vuur kunnen verdragen; maar maakt daar iets van, het geen lucht, regen of aandrang van water moet tegenstaan, zal men geen twee of drie jaaren nodig hebben, om het gemetzelde met de voet intefchoppen, en niet zonder gegronde redenen: vermits in de Kalk een Olij zit. Daar nu, al wat zonder Cement gemaakt word, niets bij zig heeft, om deze Olieteiten inteflurpen, zoo ontdoet zig de Kalk door de tijd van zijn Olij, waarmede zijne porien vervult waren. Zoodra nu deze ledig zijn, zijn de porien open en het gemetzelde bouwvallig. De loogen van de zuivere Cement is het middel, om dit te voorkomen, want de Olien der Kalk vervullen het ledige, door zijne mededeeling, van de Cement en deszelfs loogen de porien der Kalk open vinden.

dende, vervullen dezelve, en dit maakt, dat sterke verband zoodanig dat geen van beide iets van zijn aart verliest, maar te zamen helpen, om een eeuwige verfteening te maken.

Vermits nu door regen en aandrang van water het zout in de Steenen der Zoutpannen gesmolten word, zoo is het natuurlijk, dat deze verfteende stof zijne eerste gedaante of oorsprong andermaal aanneemt (*). Dewijl nu insgelijks de gemaakte Kleistof met niet anders, dan met Zeezouten bezet is, moet het gevolg volstrekt ook zijn, dat, zoodra dezelve gesmolten zijn en de Kalk zig ontdaan heeft van zijne Olien, want de porien der Kalk, door het verlies van zijne Olien volkomen open zijnde, is het gemetzelde spongieus en dus bouwvallig, deze gecalcioneerde stof andermaal *zijne vorige laage geboorte* zal vertoonen.

De Geintresfeerdens verbeelden zig, dat mijn Heeren de Magistraat der Stad Amsterdam het hun ten beste zullen gelieven te duiden, dat zij, in de opmerkingen, dewelke zij alhier op hun Ed. Groot Agtbs. advijs maken, niet anders bedoelen, dan door gevestigde bewijzen te keer te gaan, de verdraaide, gewronge en verkeerde opgaven, door de Heer

A. van

(*) Dus ziet men in *deze verfteende Asche* der Zoutketen, dat de mogelijkheid hier ten sterkste blijkt in een gebakken Steen, en dat dezelve tot zijne vorige staat terug keert.

A. van der Hart aan hun Ed. Groot Agtbare opgedist, en dat zij daar uit dit besluit trekken, dat, daar bewezen is, dat de Amsterdamsche spetie in questie niet de vereischte hoedanigheden bezit, om 's Lands waterkeringen te verzekeren van een duurzame en ondoordringbare bestaanbaarheid, en dus aan hun tot een loffelijke eer moet gerekent worden, dat zij de Ingezetenen, zoo van deze Landen als die van de Colonien, door de publieke nieuwspapieren, hebben gewaarschouwt, dat deze stof tot zijn laage geboorte wederkeert, zoo als hier kort is aangetoont.

Derhalve behoeft den Heer Berichtschrijver zig zulks niet langer onbegrijpelijk voorttestellen (*), dewijl alhier een opgehoopte verzameling van grondredenen aangevoert zijn, dewelke hem met de zijne de zaak wel zoo vatbaar zullen maken, dat zij het allen wel begrijpen zullen.

Het is zeker klaar en duidelijk, dat de gedaane advertentie, in de Haarlemmer Courant van den 22 November 1791, en Uitvinder en zijne begunstigende medehelpers allen in 't harnas heeft gejaagt. Waarom? daar hoorde men een waarheid, reets alhier op grond van reden bewezen, dewelke aan een geöftroujeerd Fabriek niet te gunstig was, en dus in de zielen van den Uitvinder en de zijne een slechte herberg moest vinden.

Om

(*) Bladzij 17.

Om de Contra-advertentie alhier breedvoerig te wederleggen, zoude de Lezers walgelijk worden, te meer nog, daar in dit wederleggend schrift de ziel en de pit van de zelve, met alle de daaropvolgende verklaringen reets klaar en duidelijk aangetoont zijn, en dus maar een herhaling van de voorgestelde gronden zou te kennen geven.

Dit egter dient men aantemerkten, dat in de *Contra-advertentie*, ondertekent door de *Booys en Aschenberg* zaken voorgedragen worden, dewelke arglistig door de waarschouwers in een verdraaide gedaante worden voorgehouden (*). Wie van Dordsche Geintresfeerdens had, of in de Advertentie, of in hunne requesten, of in eenige van hunne gesprekken staande gehouden, dat men zig van geen Cement, binnen deze landen van Duissteenen gemalen, elders zoude mogen bedienen, en dat zulks niet zoude vrij staan? Dit is nooit in de gedachten van een eenige der Geintresfeerdens van Dordrecht opgekomen; maar wel van de gemaakte, geöctroijeerde en Amsterdamsche Metzelfstof, ook niet zonder reden, zoo als uit deze wederlegging blijkt.

Ook merkt men wel deugdelijk op, dat, daar deze Kunst-cement opentlijk verkogt en afgelevert wierd, en men tot Dordrecht met een

(*) Bladzij 20.

een gewoone Beurtman, van de vier verkogte Oxhoofde, een Oxhoofd vol van deze spetie, met een Biljet en Certificaat, dat zulks de Amsterdamsche geöstroijeerde Cement was, ontvangen heeft, of het dan niet beledigend en eerloos is, in een openbaar papier, den afzender voor een zeer partijdige Correspondent afteschetsen, en de geoorloofde wijze, waar op men het ontvangen heeft, te *doopen een bedekte wijze*. Edog het was de Heer *Adriaan de Booy*s, bekend voor die geene, dewelke al lang alle schaamte verloren had, om op de man aan, niet met verdraaijingen en omwegen, zig gegrond te verdedigen. Hij moest beoogen het oordeel van het publiek listig te misleiden, wilde men van zijn uitgevondene stof eenige goede of gunstige voorgevoelens opvatten, en zijne Cement door grootspreeken in deugzaamheid ten top opvijzelen.

Hij stapte in eens af, om niet meerder te beantwoorden, het geen verder over deze zaak geschreven of geadverteert zoude worden; want van toen af aan scheen het ontwerp gesmeed, dat den Heer Directeur, door een Bericht dit werk in eens zoude afhandelen en wel zoo doordringende, dat hij overtuigt was, Heeren Burgemeesteren van Dordt niet zouden kunnen agterblijven, om de Keurmeesteren aldaar hunne gevoeligheid te doen gewaar worden, over de misleidingen en surprise

D

of

of bedriegerij (*); hun Ed. Groot Agtb. door hunne valsche en verdraaide handelwijze aangedaan; welk Articul afzonderlijk, kort en zaakelijk zal afgedaan worden.

Eer men daar intreed verzoekt men de Lezers wel te willen inzien de Advertentie der Geintresfeerdens, van 22 November, alwaar met ronde woorden staat. — *Die daar van de bewijzen wil zien, adresseere zig aan den Heere A. Kuipers.* Is zulks een uitnodiging, om een gemaakte proef te zien? Al wie een greintie oordeel bezit, zal immers zeggen, dit is een gevolg van het geene even te vooren klaar was verhaalt, namentlijk, dat Keurmeesteren gedurende 21 daagen daar van proeven hebben genomen, en dat men van den uitslag dezer gedane proeven de bewijzen in geschrift konde zien, even zoo als blijkt uit hun gegeven raport, letterlijk hier onderstaande.

Edele Groot Agtbare Heeren
Regeerende Burgemeesteren
der Stad Dordrecht.

De ondergetekende Keurmeesters van Duisstēen en gemaalen Tras, binnen deze Stad, door UE. Wel Ed. Groot Agtb. Heeren Burgemeesteren aangeffelt, en beëdigt, hebben niet mogen differeren aan de ordres van UE. Wel Ed. Groot Agtb.

(*) Bladzij 25.

Agtb. Heeren, op requisitie van Heeren Kooplieden in Tras, binnen deze Provincie, prompt te voldoen tot het examineren, keuren en vifiteren van de zoogenoemde Kunst-cement of Metzelfpetie geïnventeert door Adriaan de Booy a Amsterdam, bij dagelijkse herhaalde proeven, door de ondergetekende, met alle oplettentheid en onpartijdigheid, is verrigt en geraadpleegt, naar haar beste kunde, en nimmer anders in het oog gehad dan de zoogenoemde Kunst-cement of Metzelfpetie tegen onze Dordrechtſche van zuivere Duisſteen Gemalen Tras te confronteeren, vervolgens gelet op alles, wat in dezen ons te letten ſtond, de eene partij niets voorgevende boven de andere, maar in alles conform Eed en verpligting zuiver gehandeld te hebben, zoo hebben de ondergetekende Keurmeesteren de Eer, om aan UE. Wel Ed. Groot Agtb. Burgemeesteren, dit ſchriftelijk bericht te doen toekomen, inhoudende eene klaare ontdekking van de zoogenoemde Kunst-cement of Metzelfpetie, haare eigenschap is in den beginne bij haare bewerking van een ſchielijke opdroogende kragt, dat bij minkundige daadelijk als een voorname deugd zoude worden beſchouwt, met recht een Kunst-cement, die door eenige ingredienten ten dien einde zijn te zamen gevoegt, om lieden van geen ondervinding, direct te abuſeren, ten anderen is de zoogenoemde Kunst-cement nimmer beſtand tot eenige dichte, water of andere werken, hoe ook genaamt, en wel om deze beproef-

de redenen, dat, zoo wanneer deze Kunst-cement haar eerste werking of kracht heeft uitgeoefend, als dan langzamerhand wederkeert tot haare laage geboorte, dus volmaakt defect. Tot bewijs, Wel Ed. Groot Agtb. Heeren hebben de ondergetekende Keurmeesteren eene nadere proef, die ontegenzeggelijk, alle vorige proeven overtreft, en die het laatste is verrigt geworden, genomen, en hebben daar bij ontdekt, dat de zoogenoemde Kunst-cement zonder kracht of werking is bevonden, daarentegen de zuivere Dordrechtsche Gemalen Tras alle resistentie in zijne werking bezit en behoud, dat vooral bij digte werken behoord, doordien dezelve daar door bij voortduring digter van Porrien door het water word, en eindelijk de versteening verkrijgt.

Deswegens hebben de ondergetekende beëdigde Keurmeesteren de eer, om aan UE. Wel Ed. Groot Agtb. Heeren Burgemeesteren te Certificceeren, dat de zoogenaamde Kunst-cement geïnventeert door Adriaan de Booys a Amsterdams, is incapabel en defect tot eenige digte werken, hoe ook genaamt, daarom wijzen de ondergetekende dezelve volmaakt van de hand; en stellen ons voor niemand responsabel, dan voor UE. Wel Ed. Groot Agtb. Heeren Burgemeesteren der Stad Dordrecht, en verzoeken deswegens UE. Wel Ed. Groot Agtb. Hooge Protectie, alles uit krachte van onze Ordonnantie door UE. Wel Ed. Groot Agtb. aan

ons

*ons verleent, om volkomen geloof te geven aan
Keurmeesteren op den Eed bij den aanvang
van haar lieder bediening gedaan.*

UE. Wel Ed. Gr. Agtb. Heeren Burgemeesteren

't Welk doende &c.

(onderfond)

A&um Dordrecht

28 Sept. 1791.

JACOB BEENHAKKER.

ANDRIES BROEKMAN.

GILLIS SCHOTEL, *Ad. Z.*

HENDERIK VAN DER VORM.

Is het dan niet veragtelijk, op een bedekte wijze twee mannen aftezenden, om quassie deze proeven te komen onderzoeken, daar men niet anders bedoelde in deze uitnodiging dan het bericht, door Keurmeesteren aan Heeren Burgemeesteren over het gedaane onderzoek ter hand gesteld, te doen zien, zoo en na de woordelijke letter, als het naderhand door de Couranten is bekend gemaakt?

Geen onpartijdig en bedaard mensch heeft het anders opgevat, of het kan ook niet anders begrepen worden, dan bij dezulke, welke ter verdediging van hunne voorname zaak geen bekwame wapenen overig hebben, en dus met deze ontmoeting wat schermutzelingen willen maken, om een verlicht oordeel het rechte pad uit het oog te doen verliezen.

Egter begeerde de Heer *A. van der Hart*, door daaden te doen zien, dat hij met de zijne deze uitnodiging aanzag, als een beroep op proeven, dewelke tot Dordrecht te zien waren. Daarom zond zijn Ed. twee Afzendingen na die Stad, dan *om die menschen niet te exponeeren aan een kwade behandeling*, hadden zij de last, om zig voor Baazen ten Plattenlanden uittegeven, dewelke dan ook bij de genoemde Heer *A. Kuypers* geweest zijn, benevens ook bij *Vader van der Vorm*, wiens Zoon een der eigenlijke Keurmeesteren van ongemale en gemalen Duissteenen is. Op deze gebeurtenisse, alwaar men zoo een ophef van gemaakt heeft, en nog in het berucht Bericht gemaakt word, zal men vooraf ruiterlijk en voor de vuist belijden, *dat niemand van de vier Dordrechtsche Keurmeesteren niets hebben geweten van de Advertentie der Geintresfeerdens*, bekend in de Haarlemer Courant van den meergemelden 22 November; en dus al wat daarom tegens deze Keurmeesteren, zoo in woorden, dan in geschrifte, gefmaald word, zeer onredelijk is, deze lieden onschuldig op het lijf te vallen.

Het zijn die geene, dewelke door de gezamentlijke Geintresfeerdens verzogt zijn geworden, om hunne smeekschriften, zoo veel doenlijk, gunstig voor te dragen, en de voorkomende zwaarigheden afteweren.

De-

Deze zijn het, dewelke deze en andere Advertentien, in de bekende nieuwsbladeren hebben doen plaatfen.

Dewijl zij dan een Origineele Copie, uit handen van den præfiderende Heer Burgemeester, van het bericht der Keurmeesteren ontvangen hadden, was voor hen geen verplichting, om een verlot aan voorz. Keurmeesteren te vragen tot een bekendmaking der zaakelijken inhoud van het genoemde Bericht, of om hen zelfs daar van eenige kennis te geven. Dit papier was ten faveure der zaak van de gezamentlijke Geintresfeerdens ingewonnen, en dus bleef aan hun de vrijheid, om zig daar mede opentlijk te mögen verdedigen.

Wat is hun dan wedervaren? Niet anders dan een burgerlijke en vriendelijke ontmoeting, zoo bij den Heer *Kuypers*, als wel bij de Vader van *van der Vorm* een der vier Keurmeesteren.

De reden, waarom men van deze geheime reis niet voldaan is, is de voorzigtigheid, in dit werk gebruikt, om aan hen niet open te leggen, de wijze, waar mede wiskunstig gebleken was, dat deze Metzelfstof andermaal *tot zijne laage geboorte was wedergekeert*. Daarom was het gedanc werk vernielt, en dit wierd, om het wezentlijke van de zaak in den grond te weten, wel bijzonderlijk nodig geoordeelt. Waren die Keurmeesteren verplicht aan afge-

zondene Particulieren open te leggen, de onwederfprekelijke behandeling, dewelke aan hun alleen bekend is, om valsche Cement van de zuivere te doen onderscheiden, en dat nog wel aan zoodanige Personen, die zig door den Berichtschrijver naderhand bekend maken, dat zij zoo kundig zijn, in 't nemen van zoodanige proeven, als een overmaasche ongeletterde Boer in 't Arabisch bedreven is? Wij meenen volstrekt van Neen, ten zij aan *hunne Wettige Overheid*, voor wien zij bereid zijn allen oogenblikken te doen zien, dat zij volkomen vrij zijn van alle partijdigheid, *en dus, als mannen van eer, eed en plicht betragten-de, in deze, zonder bedriegerij of surprise en misleiding gehandelt hebben.*

Hunne gedane proef is zoo zeker, dat zij verklaren dezelve andermaal te willen herdoen, mits Hun Ed. Groot Mogende de Heeren Staaten dezer Provincie, daar op gelieven aan te dringen bij Hun Ed. Groot Agtb. Heeren Burge-meesteren van Dordrecht, en van wegens Hun Ed. Groot Mog. twee a drie kundige en onzijdige Personen, onder Eede daar toe expres genomen, zoo om hunne behandeling niet bekend te maken, als om

om een volledige en openbaar verslag der Uitkomst in geschrift overteleveren dan worden afgezonden. Vermits men nu van dezelve stof, waar van zij de eerste proef genomen hebben, nog ruim genoeg heeft, zullen zij dan, in de tegenwoordigheid van de opgenoemde Gequalificeerders, andermaal doen werken, en den uitkomst zal het eerste Vonnis onwederleggelijk bekrachtigen.

Dan zullen de Heeren Staaten, Hunne Hoog Mogende en Mijn Heeren van Amsterdam, met het verlicht Publiek volkomen overtuigt worden, dat Heeren Burgemeesteren van Dordrecht tot Keurmeesteren van een zoo gewichtige Metzelfstof, als waar mede, binnen deze Landen, een allergeduchtste aantal van Sluizen en Waterkeringen moet gemaakt worden, bekwaame, kundige, eerlijke, ja onberispelijke luiden aanstellen, op wien zij volkomen staat kunnen maken, dat zij, uit den grond van een eerlijke denkwijze, niet in staat zijn, om eenige bedriegerijen en misleidingen tegens hunne brave Regenten, wien zij alle verschuldigde achting en eerbied toedragen, te kunnen oeffenen. De zekere uitflag zal deze waarheid kroonen. Onwederfspreke-

lijk zal dan daar uit volgen, dat den Heer Berichtschrijver al zijn eer, vertrouwen en achting zal verloren hebben; dit niet alleen, maar dat hij met zijne ondergeschikte medehelpers volkomenlijk verdient heeft een voorbeeldelijke gevoeligheid bij zijn eigen Magistraat te ondergaan, over die misleidende en bedriegelijke daaden, dewelke hij onwettig aan andere eerlijke lieden opleid, en zelfs daar mede ten vollen ontciert is. Ook zal dan het gegeven Declaratoir van *Dirk Ameling* en *Jan Moorman*, bij verlichte Liederen met veragting beschouwt worden, vermits het afkomstig is van die ziel dewelke zoo opentlijk verwaande daaden aantoonde, om eerlijke personen, alleen maar op zijn Crediet als directeur der werken en gebouwen van Amsterdam te doen straffen over zoodanige daaden, als waarmede het hem, op een vermetelee wijze, behaagt eerlijke Bediendens der Stad Dordrecht te beschuldigen, en in den hoogste graad te beledigen. Zij zouden met verachting van hunne Medeburgers met recht beschouwt worden, zoo zij deze belediging niet kragtig tegen gingen; vermits zij met de Romeinsche Burgemeester van gevoelen zijn (*), dat die zijn
eer

(*) Qui non defendit, nec obfistet injuriæ, si potest, tam est in vitio, quam si parentes aut amicos aut Patriam deserat.
Cic. de Off.

eer niet verdedigt, en mannelijk de aangedane belediging niet te keer gaat, zoo het in zijn vermoogen is, zig aan een en dezelve mislag schuldig maakt, als een, die zijn ouders, Vrienden of Vaderland veragt.

Eer de Geintresfeerdens van dit punt afstappen, dienen zij nog kort aantestippen, dat de zoogenoemde *Amsterdamsche Cement* direct na Dordrecht is verzonden. Dus was het zeer natuurlijk, dat men zig aldaar vervoegden aan Heeren Burgemeesteren, om een order te bekomen van hun Ed. Groot Agtb. aan Keurmeesteren tot het doen der proeven, en aan Heeren Burgemeesteren te berichten in Scriptis, wat zij wegens deszelfs deugd of ondeugd hadden ondervonden.

In dezer voege is het ook geschied, te meer nog, daar men van de kunde, eerlijke handelwijze en onbesproken gedrag dezer Keurmeesteren volkomen verzekert was. Dus zoude het dwaasheid geweest zijn, het afgezondene Oxhooft der gezondene nieuwe Metzelfpetie na elders te verzenden.

Dit zij dan over het gedrag van voornoemde Keurmeesteren genoeg, te meer nog. daar zij zig voor de waarheid van het voorgevallene zoo treffend bij deze laten zien, en als mannen, dewelke hun eer en achting hoog schatten, bij de voorgenoemde aanbieding onwrikbaar blijven staan.

De

De tweede Advertentie door de Geintresfeerdens gedaan, word door onzen Heer Berichtschrijver (*), *als grootendeels personeel tegen den Uitvinder, der Geotroijeerde Cement, als inhoudende bewijzen van onwaarheid, onkunde en belagchelijke verwaantheid voorgedragen.* Dit word daar maar nedergeftelt, zonder een eenig bewijs voor een van deze drie aangewreven Epithetes aanteroeren. Moo- gelijk verbeeld zig den Heer *van der Hart*, dat hij, om zijne bouwkundige bediening van een vermaarde Stad, het recht heeft, om maar te zeggen, en dat gantsch Holland dat geloof in hem moet ftellen, het geen eertijds de Leer- lingen of aanhoorders van Plato in dezen meester hadden, zijnde het voor hun overtui- gende, als Plato het gezegt had; dus ook dat hij buiten het bereik van bewijs reeds lang, door zijne bediening, verheven is. Of nu zulks geen blijken van belaggelijke verwaan- heid is, laat men aan het oordeel der onpar- tijdige waereld.

Vooraf zeggen dan de Geintresfeerdens, dat nimmer of ooit hun doelwit is geweest, zig tegens den voortgang der uitgevonden Mod- derstof met personaliteiten of personelijke ver- wijtingen te verdedigen, neen. In zoo verre als men dezelve als verwijtingen opvat; had
men

men deze wapenen niet nodig; maar het bekende Latijnsche versie, zoo nodig om in een gezonde en overtuigende redeneerkunde aantemerken, namentlijk: Quis, Quid, Ubi, quibus auxiliüs, cur, quomodo, quando, noodzaakte hen, om den Uitvinder in zijn uitgevonden bedriegelijke stof zoo aftemalen even gelijk als zijn ziel altoos geneigt is geweest, ten kosten van een ander zig te willen verrijken. Daarom was het nodig kortelijk te doen opmerken, waarin het Ziels-caracter van den Uitvinder bestond. Men vertrouwt niet, dat men nodig heeft, om zulks nader aantedingen. De stof, dien hij uitgevonden zegt te hebben, is Klei, uit het Y gehaalt, en behandelt in navolging der opgave van den bouwkundige Heer *Loriot*, zoo als breedvoerig aangetoont is, en dat wel tot Amsterdam, om door zijne medehelpende Geesten een ongehoord Monopolie-fabriek opgerichten, tegens den aart der gestaaftde grondregulen van een Koophandelend Land, met oogmerk, om zig direct de zijne, door dit bedriegelijk middel dra te verrijken, wanneer het door een algemeen Octrooi zoude begunstigt zijn. Deze aanmerkingen, op vorige plaatsen breeder verhandelt, en in de gedane advertentie met nog eenige waarheden gestaaft, waren dan de uitdrukkingen, dewelke den Heer Berichtschrijver personeel, belaggelijk en verwaand doopt.

Maar

Maar waarom? Den uitvinder, de Heer *van der Hart*, nog iemand der zijnen zagen met eenige moogelijkheid kans, om dezelve met grond te weder spreken. Dus was het best, om het met eenige verfmadelijke benamingen te verwerpen, en, om het Carácter van den Heer Stads Bouwmeester, het te bestempelen als een naamloos papier opgevult met laage Personaliteiten. Daar nu deze wederlegging alles ten vollen ophaalt en door gestaafde redenen duidelijk aanduid, zal men de gedaane Advertentie bij het publiek niet in die personele, verwaande en belaggelijke gedaante houden, even zoo als het den Heer *A. van der Hart* wenscht, en werkt, om het te doen voorkomen, maar integendeel vertrouwt men, dat de kundige Lezers deeze wederlegging met alle aandacht doorblarende, dezelve dan ook, ten hoogste noodig zullen beschouwen.

Betreffende nu dat geene, het welke de Heer *van der Hart* verder voordraagt (*), wegens het bericht van Keurmeesteren aan Heeren Burgemeesteren van Dordrecht overgelevert, is mede al een gewronge voorstelling. Aldaar word het in die fmaak voorgestelt, als of het maar een eenvoudig bericht was, en geen formele uitspraak over deszelfs ondeugd.

Hoe

(*) Bladzij 27 en 28.

Hoe verre is zulks van de waarheid af-
dwalen, daar Keurmeesteren met ronde woor-
den zeggen, dat zij het afkeuren, om dat hun
gebleken is, dat het tot zijn vorige laage ge-
boorte is wedergekeert. Dit is niet alleen de
eigenlijke zin, maar zoo duidelijk uitgedrukt,
dat men verstomt moet staan, zoo iemand
zulks als een eenvoudig bericht wil doen gelden.

Hierop volgen de opgaven, op wat manie-
ren men, volgens den Heer Berichtschrij-
ver, gemeenelijk de proeven op de Cement
neemt (*), en welke de bewijzen van deugd
of afkeuring zijn. Edog eer hij daar toe-
treed, moet hij zig ontdoen van eenige gal-
achtige stoffe met de Geintresfeerdens blank
te stellen, even of zij zig een geusurpeerde
Authoriteit en vermetenheid hadden aangema-
tigt, en dat zulks bleek, uit de advertentie
van den 3 December 1791, door de uitnodi-
ging, om zig alhier bij Heeren Burgemees-
teren te vervoegen, en aldaar een proef te
komen doen, als wanneer zij zelfs getuigen
der afkeuring konden zijn. Moet men zig
niet verwonderen, dat een man, begunstigt
met een aanzienelijke bediening, evenwel geen
rechterlijke macht bezittende, even te voren,
Bladzij 25, op zijn Crediet alleen, brave en
deftige perfoonen vonnist, om de gevoelig-
heid

(*) Bladzij 29.

heid van hunne brave Burgervaderen te doen gewaar worden, om dat hij zegt, dat Keurmeesteren valsche en verdraaide handelwijze gebruikt hebben? Zoo zulks niet is het Ufurperen van een macht en een vermete le daad, dan kan men geen vermete le daaden meer onderscheiden, en deze eigen Stadsbediende, door glorie, eigenbaat of laatdunkentheid verblind, noemt een eenvoudige uitnodiging het aanmatigen van een onwettig gezag, en een vermete le handelwijze. Het onderscheid tusschen beide laat zig klaar en duidelijk kennen, benevens ook onwidersprekelijk aanduiden, met wat een genegene gesteltenisse hij voor de Geintresfeerdens bezielt is, om dat zij een Stadsbouwmeester durven tegenspreken.

Daar was een uitnodiging gedaan, om te willen tot Dordrecht komen en aldaar van het overschot der kunst-spetie, welkers echtheid opentlijk door de *Booys en Asfchenberg* in de Couranten is erkent, een nadere proef te maken, en dan te zien afkeuren. Wat voor een aangematigde macht is daar in opgesloten? geen andere dan die zig den Heer *van der Hart*, door partijdigheid inbeelt. Wilden zij niet komen, dat hing van hunne begeerte af. Maar daar wrong hun de schoen niet, om dat men tot Dordrecht met Argus oogen toegezien zoude hebben, dat onder deze Modderstof geen oude Cement gebruikt zoude wor-

worden; daarom was deze uitnodiging bij hen een vermetele daad en het aanmatigen van een ongeoorloofde macht. Tot Amsterdam, waar deze Opzichters der te makene regenbakken geen gelegenheden ontbreken, om hunne mengzels van Metzelfstoffen zoo te maaken, dat de beste Cement voor hunne gemaakte moet zwigten, daar was het niet nodig een Commissie na toetezenden en reeds gemaakte werken te komen zien, welke door de volflagenste partijdigheid wel zoo aangelegt waren, dat men daar nu niet van konde oordeelen. Maar was zulks onbedekt en toegankelijk van zijn aanleg af voor alle kundige Minnaars der Bouwkunde te doorsnuffelen geweest, dan zouden deze regenbakken vrij beter voor de uitgevondene metzelfstof pleiten, dan wel nu.

De Heer *van der Hart* komt vervolgens met een meesterachtige toon de gewoonelijke proeven der Cement opgeven (*). In deze opgave word op het krachtigste bevestigd, dat hij maar is een beschouwend Lidt en geen oeffenaar der kunst.

Op zijn eerste opgave antwoord men, dat de zoogenaamde Metzelaars Proef wel tot Amsterdam bekend kan zijn, maar alhier bij kundige voor een allerbelaggenlijkste proef aange-

(*) Bladzij 30.

gezien word, om reden, dat men geenzints in een glas met water het Sand van de Cement kan onderscheiden; vermits bijden zwaare stoffen zijn, en te gelijk na den grond zinken. Op zijn tweede de Dordsche proef bij hem genaamt, is het antwoord: *zulks volmaakt bezijden de waarheid is*, want Keurmeesteren erkennen deze opgegevene proef nooit te gebruiken, als zijnde een proef, waar uit in 't minste de zekerheid der gemaalen Tras niet kan blijken.

De derde komt mede bij hen in geen de minste aanmerking, vermits zij in het keuren der Steenen en gemalen Tras andere proeven hebben, dewelke hen wiskunstiger de waare werking en wezentlijke versteening der Tras aankundigen. De proeven der gemaakte Regenbakken kunnen in geen de minste vergelijking komen bij de werken door den bouwkundige Heer *Loriot* in Vrankrijk gedaan. Daar was alles aangelegt door een schrandere Geest, dewelke als een der kundigste Bouwmeesters beroemt was, om de stof van Vulcanus Bergen, in 't bouwen mis te lopen en alles juichde het zoodanig toe, dat de Cement van de Heer *Loriot* voor alle geduchte werken gebruikt wierd. Des niet tegenstaande heeft de ondervinding aldaar doen zien, dat de bestaanbaarheid van deze Cement niet konde opwegen bij de versteende stof van vuur-

spou-

Spouwende Bergen, en daarom is men daar van afgeftapt en andermaal overgegaan tot het gebruik der Lavas, of de stof der gesmolten Steenen, kruiden, planten, boomen en andere voortbrengzels der natuur, door het felle branden der Bergen in een gesmolten en te samen verfteent.

Extract uit een Brief van Parijs van 9 Maart 1792.

Ik ben in persoon bij den Architect van den Hertogh van Orleans geweest, zijn Ed. heeft mij gezegt, dat de Mortier van (de Heer L'oriot) nimmer zeer geëstimeert was geweest, dat dezelve tans geheel niet gebruikt wierd; maar dat hij nog niemand zijner Collegaas nog Metzelaars daar ontrent eene verklaring wilden geven, om de Eer van den overledene niet te bezwalken, en de Familie daar door eenig nadeel toebrengen. Was deze Cement van de Heer L'oriot duurzaam bevonden, dezelve zoude nog huiden in gebruik zijn.

De aanhalingen, dewelke de Heer Berichtschrijver, zoo uit Vetruvius, van Perault, Plinius en andere Schrijvers doet, bevestigen meest allen, dat men gebrande en gesmolten Bergstoffe behoort te gebruiken in zijn Metzelspetie, wil men dichte en ondoordringbare werken maken; of nu deze van de Bergen Vesuvius, Etna, Hecla of uit die van Duitschland komen, zulks is niet het voorgeven van

de Geintresfeerdens, nog dit is mede niet de eigentlijke twist; maar dit is betoogt, dat de Cement-steenen vol logen zitten, dewelke de in of opslurpende krachten hebben, om de Olien te bergen, dewelke anderzints de Kalk verliest en het gemetzelde bouwvallig maakt, en dat de gebakken Klei ontbloot is van deze loogen, uitwijzens de Scheikundige proef, hier boven aangehaalt, en dus hetzelfde maar met een Zeezout is bezet, dat dit ziltige gesmolten zijnde, het gemaakte noodwendig zijn bestaanbaarheid moet verliezen.

Vermits nu alle deze gesmolten stoffen in zig alle de geestige Alcalische of Loogzouten bevatten, die in deze brandende Bergen; door zijne gewasfen, planten en andere onderaardsche voortbrengzels, verborgen waren, en dewelke men tot Amsterdam, in de Gecalci-oneerde Klei, door de kunst van de Heer *de Booys* niet verzamelen kan, zoo is het dan ook niet te verwonderen, dat men zig tot Livorno bedient van die stoffen, dewelke zij in Italien door de brandende Bergen bij de hand hebben, en dus niet in de noodzaakelijkheid zijn, om Duitfche Cement tot het maken der Olijbakken te gebruiken.

Alles wat verder den Heer Directeur aanhaalt, kan een iegelijk uit het *Huishoudelijk Woordenboek van den Heer Chowel* nazien. Wat bewijst dit? niet anders dan dat men overal de-

deze stof nodig heeft. Konde men deze opgenoemde *Lavds* tot die eigen prijs en zoo zeker, als de Duitſche Cement na alhier krijgen, dan zoude men zig daarvan, zonder tegenkanting, bedienen.

Op zijn plaats heeft men een accurate beſchrijving van de Duitsſteen-bergen gegeven, als mede van het Diſtrict, alwaar dezelve leggen.

Het oordeelkundig oog der Lezers zal alhier wederom een ſtaaltje der kunde van deze Schrijver ontmoeten (*), dewijl hij de Duisſteenen onder de Clasſis van Drijfſteenen ſtelt. De daaglijkſche ondervinding, dewelke men aan de Cement-moolens heeft, doen, in het opdoen der Duisſteenen maar al te wel gewaar worden, dat dezelve aanſtonds zinken en geenzints onder de Drijfſteenen kunnen of mogen gerekent worden; dan alleen bij de *Heer van der Hart* Bouwmeester der Stad Amsterdam.

Singulier is het, dat dezen *Heer Berichtſchrijver* zoo kort van geheugen is van op bladzij 2 vergeten te hebben, dat *het eigenbelang van zeer weinige menſchen daar tegen* (namentlijk de geoctroijeerde zoogenaamde Amſterdamsche Cement) was opgekomen, daar hij bladzij 45 een optelling doet van 22 *Wind-*
mo-

(*) Bladzij 45.

molens en 34 Paardemolens, dewelke binnen deze Provintien de Duisfteenen vergruizen.

Uit deze openhartige erkennisse, is het dan tastbaar, dat het volstrekt doordringen, om het Klei-fabriek, tegen de gezonde reden, en het aangehaald natuurkundig onderscheid tusschen de Cementsteenen gevestigd is op den ondergang van een zeer aanzienlijk getal van Huisgezinnen. Zoo hier ook van den Schrijver geen *Contradictie* gesteld is, dan moet men geen lezen kennen.

Nog iets dienen de Geintresfeerdens aante-merken, namentlijk, hoe sterk den Heer Architect, op het gezag van den gewaande Uitvinder voortgaat, met te stellen, dat de Keurvorsten jaarlijks zouden trekken 2 *Tonnen Gouds van den uitvoer der Duisfteenen* (*), daar wij hem uitdagen, om te betogen, dat 'er meerder dan 120000 guldens met vrugt, en belastingen te zaamen betaalt worden, waar van de vrugt de grootste helft bedraagt.

Daar hij dan in alles blindeling den zoogenoemde Uitvinder opvolgt, en al zijn kunde van de Cement getrokken heeft en zig toe-eigent van die snedige Grijsaard, veroudert in alle doorslepen vonden, om zig een bestaan te bezorgen, is hij zoo min te vertrouwen, dan wel den Heer *A. de Booys*, om reden hier boven aangehaalt. Betreffende het geen, de

(*) Bladzij 47.

de Heer *van der Hart* aanhaalt, dog op een schimpende toon, even als of de Dortenaars zig een algemeen Stapelrecht toeëigenen wegens de alhier te lande gemalene Tras, is, in den zin van den Schrijver, een volstreckte onwaarheid.

Zoude het niet een volmaakte dwaasheid zijn, zig een Stapelrecht van gemalen Cement aan te matigen, daar men immers het tegengestelde ziet? Want het maalen van Duissteenen is zoo algemeen binnen onze Provincie en zulks is zoo bekend, dat het overbodig zoude zijn, daar over verder te handelen. Ook diende men van zijn verstand berooft te zijn, daar men elders dezelve allooi van Steenen vergruist en alles op de eigen wijze, dan tot Dordrecht behandelt; dat men zoude willen vol houden de gemalen stof aldaar dan elders beter zoude moeten vallen.

Neen, zulks is geenzints het verwaande denkbeeld der Dortsche Geintresfeerdens, maar integendeel een klaar bewijs van de bittere vooringenomenheid des Schrijvers tegens de Dortenaars, eeniglijk tot grond hebbende het groote denkbeeld, het geen den Heer Directeur van zijn kunde en Character zig zelve voorstelt. Even zoo is het gestelt met zijne voordracht over de Tras tot Utrecht gesloten wordende.

Wadt daar bij of omtrent Utrecht (*), door een windmolen en 3 a 4 paardenmolens, volgens onze schrijver, *tusſchen de 12000 en 15000 tonnen Tras* meerder geſleten worden, dan wel tot Dordrecht, door drie heele en 3 a 4 halve windmoolens, zoo is zulks geen blijk, dat men tot Utrecht een geoorloofde Stapelplaats van Duiſche gemalene Cement heeft, maar wel een opentlijke getuigeniſe, dat men aldaar een bijzonder geheim weet, om het wakend oog der 's Lands Commieſen te ontwijken, de Placaten van den Lande te ſchenden, en het inkomende recht van 12 ſt. per ton mis te loopen, door welke ongeoorloofde wijze het een aanzienelijke ſtapelplaats van Fraudes in de buitenlandſche gemalen Cement is geworden, als ook een plaats, die mede tot ondergang der andere molens en Commerce in de binnenlandſche gemalen Tras dient, vermits daar door gefabriceerde Declaratoiren, zoo door de Eigenaars der molens dan wel door deſzelfs trasmolenaars gemaakt moeten worden, willen zij deze buitenlandſche Cement naar de Overzeeſche Colonien afzenden. Het is dan ook tot verhindering, is 't mogelijk, dat de gezamentlijke Geintreſfeerdens tegens deze frauduleuze kunstjes request hebben geprefenteert aan *Hunne Hoog Mogende de Heeren Staaten Generaal* de-

(*) Bladzij 16.

dezer Landen; ja zelfs durven zij van de bekende billijkheid van Hun Hoog Mogende geen andere verwagting hebben, dan dat het verzoek der Supplianten, geschoeit zijnde op de rechtmatigste gronden, dan ook bij gemelde Hooge Vergadering ernstig zal worden onderzocht, en op het zelve een zoodanig gunstig besluit zal genomen worden, waar door 's Lands Commiesen aldaar en elders wat naauwkeuriger zullen toezien, om de Duitsche gemalen Tras niet te doen pasfeeren, dan voor en al eer per ton de 12 ft. aan het Gemeene Land zullen betaald zijn.

Verder verwondert het ons niet, dat den Heer Uitvinder (*), omtrent den jaare 1766, bij den Heer *Präsident Burgemeester* in der tijd gerequireerd wierd, en verscheiden malen ten huize van eenen der *Heeren Stads Penfionarissen*, ten einde van nodige informatien te bekomen, ter beraming van middelen, om de zaak in quæstie te schikken, en alwaar hem Uitvinder is gevraagd, *of hem geen middel bekend was van eenige andere spetie, die dezelve eigenschappen bezat van de gewoone Cement.*

— Niet wonder, dat deze Nieuwe Uitvinder deze vraag op die tijd niet beantwoorden kon, zijn vindingrijk vernuft was toen nog niet in de rijpheid gekomen, vermits het werk-

je

jē van den Heer *Loriot* bij hem nog niet bekend was; maar, na dat zulks eenige tijd daarna in de Hollandsche taal was overgezet, en door den druk gemeen geworden, heeft hij gelegenheid gekregen, zulks met zijn snedige geest na te gaan, en zig met alle iever daar op toe te leggen, met inzicht, niet alleen om soortgelijke voorkomende vragen te beantwoorden, maar zelfs ook, om met de schoone Vederen van deze Beruchte Man te pronken, zig deze uitvinding toe te eigenen, en daar uit een heerlijk middel van bestaan niet alleen te halen, maar ook zijne nagedachtenis onsterfelijk in de Hollandsche Waereld te maken.

Na allen dezen, zoo de Geintresfeerdens vertrouwen, zeer gewichtige redenen bijgebracht te hebben, (*) vragen zij of de post, aan den Heer Berichtschrijver toevertrouwt, wel van hem vorderde *(voor al daar hij van de deugdelijkheid der uitgevonden Klijsstof geen andere verzekering had gekregen, dan die hem een listige ziel had ingeblazen, en een onverschoonelijke vooringenomenheid aan de Wel Ed. Groot Achtbare Heeren Burgemeesteren en Thesaurieren Ordinaris der Stad Amsterdam deed aanbevelen, om op zulke onzekere gronden, zo veel Effecten, Huisgezinnen en de daar af hangende Negotie te willen in den grond*

(*) Bladzij 48.

grond vernielen, wij meenen, dat zulks zijn post als een voorname Stads bediende geenzints van hem vorderde.

Het wijs en voorzigtig oordeel van die aanzienelijke mannen, dewelke tot behoud der waterkeringen dezer Landen, waken, zal, met aandacht deze drangredenen lezende, het de Geintresfeerdens tot lof rekenen; dat zij zig, zonder omwegen te maken, ordentlijk hebben laten zien, te meer nog, daar hun gemoed geprangt word, om het bedrieglijke en onzekere van deze uitgevondene Metzelfstof aan den dag te brengen. Waren zij volkomen overtuigt, dat in die stof dezelve ja meerdere kracht tot behoeding van onze zeewerken besloten was, is hun boezem zoo gestelt, dat zij het vreemde voor het Oeconomische zouden doen wijken, mits daar van geen *monopolie-fabrick* gemaakt wierd. Dus is de besluitende aanbeveeling van den Heer Directeur een zoetvloeiende voorstelling (*), om iets te beogen, het geen in zig zelve niet deugdzaam is, en om daar van een *alleenkoop* te maken, waar door een Uitvinder, Compagnons en Recht verkrijgende, en alle, dewelke daar bij eenig belang hebben, een *fourge* zoude hebben, om in 't kort een groote beurs te maken.

De Geintresfeerdens *het bericht van den Heer A. van der Hart* van bladzij tot bladzij gevolgt hebbende, verbeeldten zig, de ziel der betwis-

te

(*) Bladzij 51.

te zaak zoo duidelijk en klaar te hebben aangetoont, dat zij meenen en Uitvinder en stads Directeur dermate hebben doen kennen, dat 'er geen twijfel over zal blijven, of een ieder zal het bedoelde oogmerk begrijpen. Dus besluiten *zij deze wederlegging*, dat zij klaar en handtastelijk hebben doen zien de waarheid der opgenomen zinspreuk, namentlijk, dat in 't behandelen der verdediging van deze gebrande Kleistof de eigen-liefde, haat en bijzonder belang daar in een zoodanige rol gespeelt hebben, dewelke den stads Directeur der werken en gebouwen op zoo een wijze hebben verblind, dat hij de waarheid niet heeft kunnen agterhalen of willen voorstellen.

23/12/07

